

Ազգ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Բարուն՝ հակաիրանյան կռակից հայի բաստիոն

Վերջին մի քանի օրերին Ադրբեջանի մայրաքաղաքը դարձավ Թուրքիայի, Իսրայելի, Սաուդյան Արաբիայի եւ հակաիրանյան այլ երկրների ներկայացուցիչների խորհրդաժողովի կամ բացահայտ այցելությունների ժամադրավայր: Միջազգային լրատվամիջոցներին հայտնի այցելություններից առավել ուշագրավ՝ Իսրայելի դաշնակցության նախարար **Բենի Գանցի** (այս մասին առանձին՝ մեր 2-րդ էջում), Թուրքիայի ՊՆ **Ուլուսու-Աֆարի**, Սաուդյան Արաբիայի գահաժառանգ իշխան եւ արտգործնախարար **Ֆայսալ բըն Ֆարհան ալ-Սաուդի** ժամանումն էր Բաբուն եւ հանդիպումները Ադրբեջանի ռազմասահմանային գերատեսչության բարձրաստիճան գնդակապետների, ինչպես նաեւ նախագահ **Իլհամ Ալիևի** հետ:

Դժվար չէ կռահել, որ այդ եւ այլ երկրներ, օգտվելով ներհանրային խռովություններից եւ, առավել կարեւոր՝ 44-օրյա դաշնակցության հետեւանումով Իրանի հետ լայն բացված սահմանային գծի հնարավորություններից, ծրագրում են casus belli (լափնտրելի՝ դաշնակցության դեմ) սարքել Թեհրանի դեմ: Կհաջողվի՞ Իրանին խուսանալով: <...>

ՀԱԿՈՒՑ ԱՍՏՏՐՅԱԼ

Փաշինյանի Պրահայի հանդիպումներն անհայտնորով

Հայ համայնքի բողոքը Ադրբեջանի ագրեսիայի դեմ

Պրահա

Պրահայի ամրոցում Եվրոպական ֆաղափական համայնքի ժողովը, Փաշինյան-Երրորդան հանդիպումը, իսկ ոչ հեռու չեխահայերի ցույցն՝ ընդդեմ Ադրբեջանի ագրեսիայի:

Հոկտեմբերի 6-ին Պրահայի ամրոցում բացվեց Եվրոպայի ֆաղափական համայնքի գագաթաժողովը, որին առաջին անգամ մասնակցում են ոչ միայն ԵՄ անդամ 27 երկրները, այլև 17 հրավիրյալ երկրներ, այդ թվում՝ Մեծ Բրիտանիան, Իսլանդիան, Շվեյցարիան, Նորվեգիան, Լիխտենշտեյնը, Հայաստանը, Վրաստանը, Ադրբեջանը, Թուրքիան, Ուկրաինան, Մոլդովան, Բոսնիա եւ Հերցեգովինան, Կոսովոն, Չեռնոգորիան, Հյուսիսային Մակեդոնիան, Սերբիան եւ Ալբանիան: Այս համաժողովին չեն հրավիրվել Ռուսաստանն ու Բելառուսը: Բոլոր երկրները ներկայացնում են նախագահները կամ վարչապետները:

Վերջիններիս հրավիրել են մասնակցելու դեռևս այս օրվա մայիսին Ֆրանսիայի նախագահ Մակրոնի առաջարկած Եվրոպական ֆաղա-

փական համայնքի ստեղծման համաժողովին: Մակրոնն առաջարկել էր, որ Եվրոպայի միասնությունն ու կայունությունը ապահովելու համար անհարժեք է նոր ֆաղափական միավորի ստեղծումը, որը կարող է ընդլայնել Եվրոպական երկրների միջև համագործակցությունը՝ միաժամանակ չթուլացնելով ԵՄ կառուցվածքը: Ինչպես նաև Չեխիայի արտգործնախարար **Լիդկասկին**, ֆինարկումների արդյունքում դժվար թե որեւէ փաստաթուղթ ընդունվի, սակայն ընդհանուր մոտեցումները ցույց կսան, արդյո՞ այս գաղափարը շարունակություն կգտնի, թե ոչ:

Համաժողովի օրանակներում նախատեսված է նաև Հայաստանի վարչապետ **Փաշինյանի** հանդիպումը Թուրքիայի նախագահ **Էրդողանի** հետ, ինչպես նաև **Մակրոն**,

Միսել, **Փաշինյան**, **Ալիև** ֆառակողմ հանդիպում: Չեխիայի վարչապետն էլ կհանդիպի Մեծ Բրիտանիայի վարչապետին: Նախատեսվում են նաև այլ երկրողմ հանդիպումներ: Գագաթաժողովը լուսաբանում են Եվրոպական արբեր երկրները ներկայացնող 1200ից ավելի լրագրողներ: Հյուրերի ընդհանուր թիվն անցնում է 2500ը:

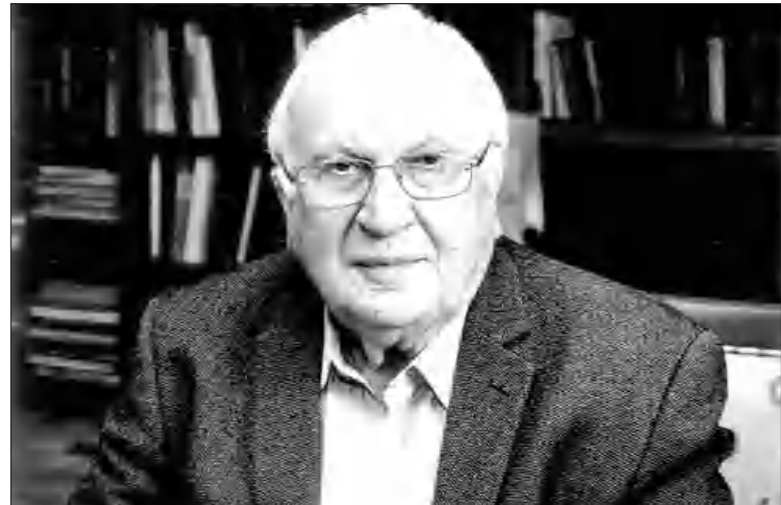
Մինչ Պրահայի ամրոցում ընթանում էր Եվրոպական ֆաղափական համայնքի ժողովը, բազմաթիվ չեխահայեր Ադրբեջանի ու Թուրքիայի ագրեսիվ ֆաղափականությունը դասադարձող դասադրույթով բողոքի ցույց էին կազմակերպել Չեխիայի արտգործնախարարության շենքի դիմաց, որը մոտ է Եվրոմիության գագաթաժողովի անցկացման վայրին: ⇒2

Մեր փրկությունը մեր գիտելու մեջ է

«Ազգ»-ի հարցազրույցը Երվանդ Ազատյանի հետ

Երեւանի փողոցները, լեւի լեցուն արձարանները, առօրյա երթևեկը, ոչինչ չի հուշում, թե ադրբեջանական զինուժը Հայաստանի ինֆինիտան սարածում ավելի է առաջ եկել՝ նոր հասկածներ գրավելով: Ոչինչ չի հուշում, որ դաշնակցի մեջ ենք ու դեռ անթաղ մարմիններ, անհետ կորածներ ու գերիներ ունենք:

- Պարոն Ազատյան, որքան էլ հեռու ամրեմ Հայաստանից, այնուամենայնիվ, ձեր կառը Հայրենիքի հետ Հայրենիքին հեռվից նայողի ու այստեղի իրարաճությունները հեռվից գնահատողի վրա չի հիմնված: Դուք, թերեւս, ավելին գիտեք հայաստանյան անցողարձի մասին, քան այստեղ ամրող

Մինչդեռ այս օրերին Հայաստանի ամրագան է դրված խաղաղասեղանին, ու խնդիրը Արցախի հիմնահարցից սեղանի վրա է անհամեմատ ավելի լայնահուն դառնում՝ ոչ միայն սահմանափակում, այլև՝ համաժամարհային:

Գրող, հրատարակախոս, հասարակական գործիչ, Թեմեյան մշակութային միության Մ. Նահանգների եւ Կանադայի կենտրոնական վարչության ասեմադրույթի **Երվանդ Ազատյանի** հետ «Ազգ» շաբաթաթերթի այս հարցազրույցը փորձառու, աշխարհի անցողարձին ֆաղափայկ, վերլուծական խորամիտ մտքով ու լայն աշխարհայացքով սիյուռֆահայ հայտնի մտավորականի շեղակետն ու գնահատականը լսելու նդասակով է:

ժամանակը: Բայց, խնդրում են, կողմնակի հայացքով դաժեմ ի՞նչ է կատարվում մեր Հայրենիքում, ի՞նչ վիճակում է մեր երկիրը:

- Նախորդ այս համավարակից առաջ էր, որին զուգահեռ՝ 44-օրյա դաշնակցության եղավ: Այս անգամ Հայաստան գալով՝ համոզվեցի, որ իրավիճակն ավելի սագնադալի է, նույնիսկ՝ ճակատագրական: 11-րդ դարասկզբին Բագրատունիների թագավորության ավարտն էր մոտենում, Պետրոս Գեաղարձ կաթողիկոսը բանալիները հանձնեց Բյուզանդիային. դեռություն կորցնելու նույն սվայսանները, նույն մտահոգությունները հիմա են, ինչ այս ժամանակ: ⇒4

ՀԱԿՈՒՑ ՉԱԵՐՅԱԼ

Թուրքագետ

Հոկտեմբերի 5-6-ը Պրահայում տեղի է ունենում ԵՄ Եվրոպական ֆաղափական համայնքի գագաթաժողովը, որին բացի Եվրոպական միության անդամ երկրներից եւ Անգլիայից, կմասնակցեն ԵՄ-ի «Արեւելյան գործընկերություն» ծրագրում ընդգրկված Ուկրաինան, Մոլդովան Վրաստանը, որոնք ԵՄ-ին անդամակցելու դաշնակցության դիմում են ներկայացրել, ինչպես նաև Ադրբեջանը: Գագաթաժողովին մասնակցելու հրավեր է ստացել Հայաստանն ու դեռևս 2005 թվից

Պետք չէր Պրահայում հանդիպումներ տեղի տալ Էրդողանի պահանջներին

Այլ հիշեցնել նրան իր հայտարարությունը, թե Թուրքիան այս պատերազմին մասնակցում է 1915-ին երիթթուրքերի կիսատ թողած գործը վերջնական ավարտին հասցնելու համար

անդամակցության ադարդյուն բանակցություններ վարող Թուրքիան:

Հավանաբար Պրահայի գագաթաժողովի վրա իր կնիքը կդնի ռուսական գործերի ներխուժումով առաջացած Ուկրաինական ճգնաժամը: Բայցեւայնուհետ Հայաստանի շեղակցությունից այս գագաթաժողովը կարեւորվում է Թուրքիայի մասնակցությամբ, քանի որ դրա օրանակներում նախատեսվում է

Փաշինյան-Էրդողան հանդիպումը: Ի սարբերություն թուրքական լրատվամիջոցներին, որոնք ընդամենը հողանցիկ արձանագրել են հանդիպման փաստը, հայկականները մեծ տեղ են հասկացրել այս հանդիպմանը, արժանաբեր օրեր շարունակ, էլ չենք խոսում ՀՀ վարչապետի եւ արտգործնախարարության մասին: Ուստի միանգամայն ավելի է հարցի մանրամասնությունները կրկին ներկայացնելը:

Պարզապես նշենք, որ ՀՀ վարչապետ Փաշինյանը, նախքան Էրդողանին հանդիպելը, Պրահայում ֆառակողմ հանդիպում է ունենալու Ադրբեջանի նախագահ **Իլհամ Ալիևի**, Ֆրանսիայի նախագահ **Էմանուել Մակրոնի** եւ Եվրոպական խորհրդի նախագահ **Շառլ Միսելի** հետ: Փաշինյանի խոսքով՝ նախատեսված է առանձին հանդիպում Թուրքիայի նախագահ Էրդողանի հետ: Նախա-

տեսված այս հանդիպմանը սեպտեմբերի 22-ին անադարձել էր նաև Էրդողանը՝ ասելով. «Եթե Չեխիա մեկնելու որոշում կայացնենք, ենթադրաբար՝ այնտեղ կլինի նաև Նիկոլ Փաշինյանը, զուցե կհանդիպենք: Հայկական կողմն ավելի վաղ հայտնել էր առաջիկա հանդիպման մասին: Հավանական է՝ հնարավորություն ունենանք այնտեղ ֆնարկելու բոլոր հարցերը: ⇒6

հավելու-մազվելու եւ կորչելու է: Ես միայն հայաստանցիներին չեմ մեղադրում: Տեղի սփյուռփակ կառույցները բավարար չափով չեն աշխատել նրանց հետ, չեն փորձել հասկանալ, ընդհանուր եզրեր գտնել: Հայաստանից եկածների մեջ շատ հայրենասեր մարդիկ կան, եռագույնն առած՝ ցույցերի, կռիվների են մասնակցում. անօգուտ: Եվրոպայում, Ամերիկայում հայկական այդ ներուժը մեծ է դարձնում կառավարելի եւ ֆաղափական ուժի վերածնունդ, որոշակի այդ երկրների ընթացիկներին ժամանակ հայկական այդ ուժը ազդեցություն ունենա ու թելադրող լինի: Այդ մակարդակը, ցավով, չունենում են: Կա Հայ Դասը, ANCA-ը, Հայկական Համագումարը, որոնք, երբեմն միմյանց հակադրվելով, փոխանակ գործակցելու, իրար հետ մրցակցելով՝ ֆաղափական գործունեություն են ծավալում: Սակայն հայկական զանգվածը նրանց արտերկրից հեռու է, միմյանց այդ զանգվածը կարող էր շատ օգտակար լինել եւ իր ուժերը ծառայեցնել հայկական ասիային, կօչի եւ ծավալ սալ հայկական ազդեցությանը:

Թե բոլոր ճանապարհներն ու միջանցները մեծ է լինեն համադասարան երկրների իրավասության ներքո: Ռուսաստանի փոխվարչապետ **Ալեքսեյ Ծվերչուկ**ն էլ օրերս հայտարարեց, թե «արտասահմանյան միջանցի մասին խոսքի կարող կլինի»: **Էրողյանը, Չավուսօղլուն** արդեն սկսել էին հայտարարել, թե Հայաստանը վերջապես համաձայնեց, միջանցը մեծ է բացվի: Ռուսաստանից երկար ժամանակ ձայն չկար:

Փաշինյանը ՄԱԿ-ի 77-րդ վեժնաժողովում հայտարարեց, թե Հայաստանը զոհ չէ իր դաշնակիցներից, եւ մեծ է միջազգային ուժեր սեղանակալից հայտարարեց, թե Հայաստանը սահմանին: Դրան հետեւեց Օվերչուկի արձագանքը, թե՛ ճանապարհներն ու միջանցները մեծ է զգնվեն այն դեպքերում եւս հրահրման, որի տարածումը անցնում են դրան:

Թե՛ Արեւմուտքի, թե՛ Ռուսաստանի դիրքորոշումները հեղինակույթի վիճակում են, կախված իրադրություններից՝ դրանք հաջողում են միմյանց, բայց գործողություն, վճռական փայլ չեն դառնում:

«Ազգ»-ի հարցազրույցը Երվանդ Ազատյանի հետ

Իսկ ի՞նչ է կատարվում. հայ համայնքն ընթացիկների ժամանակ ամերիկացի ինչ-որ թեկնածուի փոխ է տալիս, կոնգրեսականը հայամաս մի հայտարարություն է անում այդ փոխ դիմաց ու վերջ: Փոխադարձ հաճոյախոսության կասկածություն, ուրիշ ոչինչ:

ԱՄՆ Ներկայացուցիչների ժողովի խոսնակ Նենսի Փելոսին եկավ Հայաստան: Շատերն այդ այցով ոգեւորվեցին՝ հասկալով արեւմտյանները՝ կարծես ձեռնոց նետելով ռուսներին: Իսկ մեզ մեծ է, որ այս կամ այն բարձրաստիճանի դասերն այսին հետաքրքիր հայկական ասիայի դասերն: Բայց այդպիսի ակնկալիքներ, բացի կոչերի մակարդակից, կարող են ունենալ:

Հիշում ենք, չէ՞, թե ինչպես Նենսի Փելոսին, Բարաք Օբամայի նախագահության ժամանակ խոսեցավ Տեղաստանության ճանաչման բանաձեւը փոխարկության դեմ: Ներկայացուցիչների ժողովում, բայց հետո հենց ինքն էլ հետ կանչեց այդ բանաձեւը, որովհետեւ ֆաղափական հաշիվներ կային:

Նրա Հայաստան գալով՝ շատերը ոգեւորվեցին, բայց իրականում Փելոսին եկել էր՝ երկու դասով ուղարկելու, մեկը՝ Ռուսաստանին, մյուսը՝ Իրանին: Այդ դասերի մեջին հայաստանյան խնդիրը երկրորդական է դառնում: Նրա լացը Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիրում, հուզումով, մեծական գործիչներին հասնել բեմականացումներ են:

Փելոսիի Հայաստան գալն ու Թայվան գնալը նույն դասերն ունեն՝ ամերիկյան ազդեցություն, հեղինակություն հաստատելու ցանկություն:

Փելոսիի այցը եւ Հայաստանում արեւմտյան հայացքների աշխուժացումը հենց այնպես չստացվեց: Ռուսաստանի գործողություններով թայվանավորված չէ՞ այս ամենը:

Ռուսաստանի դիրքերն այստեղ թուլացալ են: Երկրորդ ճակատ բացելը Ռուսաստանի համար դժվար է: Երբ դաժակը ոսկորին հասնի, եւ Հայաստանի լինել-չլինելը հարցը խնդրո առարկա դառնա, դաշնակիցը մեծ է գործի: Ես արդարացում եմ, միաժամանակ, բոլոր այն արեւմտյան հայտարարությունները, որոնք կզգասացնեն Ռուսաստանին:

Ռուսաստանի արտաքին գործերի նախարար **Սերգեյ Լավրովը** հայտարարեց,

«Վաղ թե ու վճռական փայլ արվելու է, եւ Հայաստանն այդ փայլից դրված՝ իր փայլն է անելու: Շատ է խոսվում ցավալի կորուստների, մեր ճակատագիրը որոշող հայնաձայնագրի մասին: Ձեր դիտարկումը ո՞րն է:»

Հայաստանի ու Արցախի հաշիվն են լինելու կորուստները: Դաշնագրի մի կետը վերաբերելու է Արցախից հրաժարվելուն, մյուսը միջանցի հարցն է: Հիմա հարց է՝ առաջին դաշնագրի կատարվելով՝ կկարողանա՞նք մյուսից խուսափել: Այսօրվա դրությամբ միջանցի հարցի սրությունը հետզհետե կորչում է. չի անհետանա, բայց առաջնայինը կլինի Արցախի հարցը: Արցախի հարցում Ադրբեյջանն ու Թուրքիան անգիջում են: Ռուսաստանն էլ է ասել, որ Արցախը մեծ է լինի Ադրբեյջանի կազմում: Պոստիմը հին երգը երգեց, թե Արցախի կարգավիճակի հարցն աղաքային է թողնված: Ռուսաստանի նախագահն այս հարցը հետաձգելու, հետագա դեղիքի հետ կապված իրողություններին մասնելու ֆաղափականություն է բանեցնում: Կարող է լինել Արցախի հայաթափում, կարող է լինել եւ ամբողջ Արցախի կորուստ: Պարզ չէ դեռ:

Մենք Ադրբեյջանին երբեք չենք հարցրել՝ եթե հայտարարում ես, թե երկիրը բազմազգ է ու բոլոր ազգերի նկատմամբ այնտեղ հանդուրժողականություն է դրսեւորվում, այդ դեղիքն Բերձորի, Աղավնոյի, Սուսի հայ բնակչությանն ինչո՞ւ սեղանակել սկսեցիր, ինչո՞ւ հայերը չարունակեցին այնտեղ աղբի: Թող Սոււմգայիթի, Բափի, Գանձակի հայերը վերադառնան իրենց տները եւ իրենց իրավունքները վերահաստատեն: Տեսնեն՝ հանդուրժողականությունից խոսող Ալիեւը թույլ կսա՞, կհամաձայնի՞:

Եթե Ադրբեյջանը հանդուրժողականության այդ փայլերը չի անում, ավելին՝ տեսնում ենք, թե ինչ բարբարոսություններ է անում հայերի նկատմամբ, ինչպե՞ս կարող ենք վստահել այդ երկիրն:

Մեր անելիքը մեծ է մեկը լինի՝ ղայլարել, մեր փրկությունը մեր զինվելու մեջ է: Զինվել այն չափով, որ թեմանում մտածելու սեղիք սանք, որ նա հասկանա, թե ինչքան թանկ է վճարելու, եթե հարձակվի մեր երկիր վրա:

Նորից անդրադառնանք Սփյուռքին: Վերջին տարիներին Սփյուռքը Հայաստանից կտրվելու դիտարկություն է նկատվում: Այդ անդրադարձը Սփյուռքում է՞լ է զգացվում:

Սփյուռքի խնդիրների մասին խոսել եմ թե՛ Սփյուռքի նախկին նախարար **Հրանուհի Հակոբյանի**, թե՛ այս իշխանությունների ներկայացուցիչ **Արայիկ Հարությունյանի** հետ: Հրանուհի Հակոբյանը հասկանում էր Սփյուռքի խնդիրներից, բայց դաշնակալ էր, որտեղ որ դիտարկում էր հրադարձակ երեսար, Սփյուռքի այդ քաղաքակրթություն էր անդրադառնում: Իսկ Արայիկ Հարությունյանը, **Ալեք Սիմոնյանը** Սփյուռքի մասին հասկացողություն չունեն, կառույցների, դաշնակցների մասին տեղյակ չեն: Պատկերացում չունեն, թե ինչպե՞ս կարելի է Սփյուռքն օգտագործել Հայաստանի, հայության ասիայի, դեպքերի ամրապնդման համար:

Հրանուհի Հակոբյանից սկսած՝ չգիտեմ, թե, օրինակ, ամերիկյան բանակում ո՞վ է ամենամեծ հայ զինվորականը, կամ եվրոպական երկրներում ամենաազդեցիկ քաղաքակրթություն ով է ամենահայտնի հայը: Ոչ ոք չունի այդ տեղեկությունը: Սփյուռքը հենց սա է: Սփյուռքը շատ մեծ ներուժ ունի: Սփյուռքն այն մարդը չէ, որ դրոշմ դարձած ակցիա է անում՝ Փաշինյանի

դեմ կամ հանում Փաշինյանի:

«Ավրուս» մրցանակաբաշխության հիմնադիր **Նուբար Աֆեյանը, Ռուբեն Վարդանյանը**, այլ անվանի մարդիկ կարող են իրենց կադրերով մեծ օգուտ բերել Հայաստանին, Սփյուռքին եւս: Իսրայելը, Հնդկաստանն այնքան կազմակերպված, կուռ սփյուռք ունեն: Ես հնդկների Սփյուռքի նախարարության ներկայացուցչին մի անգամ հարցրի՝ 1 միլիարդ բնակչություն ունի Հնդկաստանը, սփյուռքի կարիքն ինչո՞ւ մեծ է ունենա: Պատասխանեց՝ հնդկական սփյուռքը Հնդկաստանին ռազմական, գիտական ոլորտներում մեծ աջակցություն է ցույց տալիս:

Սփյուռքի նախարարությունը Հայաստանի ներկա իշխանությունը վերածեց հանձնակատարության: **Ջարեհ Սիմոնյանը** ճիշտ կար է՝ ըստ իս, բայց Սփյուռքի նկատմամբ նրա վերաբերմունքը Հայաստանի իշխանությունների վերաբերմունքի դասերն է:

Թուրքերն այսօր մեծ հավակնություններ ունեն, ուզում են Եվրոպական Սիոնյան մտնել: Արգելներից մեկը Ցեղաստանության ճանաչումն է: Երդուհանը բարձրաձայնում է, որ Թուրքիան ուզում է մտնել ՄԱԿ-ի Անվանագրության խորհուրդ: Ինքն էլ է ուզում աշխարհի ճակատագիրը սօսիմել: Բայց Ցեղաստանությունը մերժելը դարձյալ կարող է Երդուհանի այդ նպատակը անկասարթողնել:

Ցեղաստանության ճանաչմանը, դասադասմանը հասնալու օրինական սերն ո՞վ է. Սփյուռքը: Ոչ: Հայաստանը մեծ է սեր կանգնի դրան: Թուրքիան ուզում է Հայաստանի դեպքերը մերժել վրայից ջնջել: Եթե ջնջում է, վերանում է նաեւ Ցեղաստանության ճանաչման ֆաղափական, իրավական խնդիրը: Այն դառնում է միայն բարոյական հարց, որը սեր չունի: Պետությունը մեծ է ՄԱԿ-ի կամ Եվրոպական դասարանի առաջ Ցեղաստանության դասադասման հարցը բարձրացնի՝ որդես իրավական դաշնակց:

Հայաստանի Հանրապետությունը բնաջնջելը, վերացնելը թուրքերի համար կենսական դաշնակց է:

1920 թվականին Ալեքսանդրապոլի դայանազգիրը սորոգած թուրքական բանակի հրամանատար **Ջազիմ Կարաբեկիր** ասել է. «Հայեր, մենք ձեզ չենք ասում, բայց մեր ծագրերը դաշնակցում են, որ մենք ձեր երկիրը սեփականացնենք, ձեզնից մաքրենք»:

Թուրքական ծագիրը միշտ նույնն է ե-

ղել, հիմա էլ նույնն է: Մեծ Թուրանի ծագիրն իրականացնելու համար Հայաստանն արգել է: Մեծ Թուրանի գաղափարը վերակենդանացել է:

«Պարոն Ազատյան, Ռանկավար Ազատյան Կուսակցության մասին խոսեմ: Գործնական, գաղափարական ի՞նչ վիճակում է կառույցը, ինչո՞վ է զբաղված եւ ի՞նչ հեռանկարներ կան:

ՌԱԿ-ի հիմնադիրները՝ **Վահան Թեֆեյանը, Սիհրան Տամասյանը, Արսակ Չոփանյանը** մեծական մտածելակերպով մտավորականներ էին: Մեր կուսակցությունը միշտ ընկալվել է որդես մտավորական ուժ ներկայացնող կառույց: Սակայն ժամանակ առ ժամանակ ակնկոծություններ են եղել, երբ չարչիներ են մտել կուսակցություն:

Վահան Թեֆեյանը կոթողային կերպար լինելով՝ 3 անգամ վարչել է ՌԱԿ-ից: Արսակ Չոփանյանի բախճը բերել է, 1 անգամ է վարչել: Ինչո՞ւ է այդպես եղել, որովհետեւ չարչիներ են մտել կուսակցության արտեր: Նույն իրավիճակն այսօր է: Չարչիները մասնատել են ՌԱԿ-ը: **Մայք Խարաբյան** ամուսնով մեկը, որ անգամ անցյալ չունի, ավանդ չունի, իր առանձին կազմն է ստեղծել: Մեկ ուրիշն էլ, որ իրեն քաղաքացի է խեղկասակներով, ՌԱԿ-ը Հայաստանում դարձրել է գրգռիկ կուսակցություն, կարող է միայն կուսակցություն ֆանդել, բայց ոչ երբեք կառուցել, հզորացնել: Այս չարչիներն են, որ ջանում են կուսակցության մտավորականներին լուսանցում թողնել:

ՌԱԿ-ը միշտ հենվել է իր մանուկ վրա: Տասնամյակներ իր վեր մեր կուսակցությանը ճանաչում են իր հայրնի, հեղինակավոր դարբերականներով, որոնք հանրային կարծիք են ձեւավորում: Բարեբախտաբար, ՌԱԿ-ը թե՛ Հայաստանում, թե՛ Սփյուռքում հզոր ու գնահատված մանուկ ունի, որի հետ անգամ ՀՀ-ն դժվար թե կարողանա մրցել: «Պայքար», «Ազգ», «Չարթոն», «Նոր աշխարհ», «Սարդարադաս», The Armenian Mirror Spectator դարբերականները ՌԱԿ հարթակներն են, որոնք բավականին ակտիվ են գործում եւ հանրային կարծիք են ձեւավորում: Միայն «Նոր օր» է, որ թեւեւ ժամանակին շատ հզոր հարթակ է եղել, **Անդրանիկ Անդրեասյանի, Վաչե Սեմեջյանի, Հակոբ Պողոսյանի** դեպ փայլուն մտավորականներ են աշխատել այդ դարբերականում ու չափազանց բարձր մակարդակ աղաքովել, բայց այսօր այն թուլացել է, անդեմ, անբովանդակ հրատարակություն է դարձել, նույնիսկ լրագրողներ չունի, որ Մայք Խարաբյանի գովման անեն:

ՌԱԿ մանուկը մեծ է աղբի, ստեղծագործի, ավելի աշխույժ լինի ու զարգանա, օտարմանի ձեւավորել հանրային կարծիք, մտավորականների խոսքը սեղ հասցնի:

The Armenian Mirror Spectator-ը նախկինում միայն ԱՄՆ-ի արեւելյան հատվածում ուներ ընթերցողներ, իսկ երբ անցանք առցանց տարբերակին, ընթերցողների աշխարհագրությունն ընդլայնվեց: Հիմա մեր ընթերցողների մեծ մասը Կալիֆոռնիայից է: 1932-ին այն լույս տեսավ՝ որդես առաջին անգամից հայկական թերթ, բայց ավելի շատ տարբերակաց էր հետաքրքիր: Այսօր մենք սերնդափոխության խնդիրը հարթադարձ ենք, մեր աշխատակիցներն էլ, ընթերցողներն էլ բավական երիտասարդացել են: Անգամ Շրի-Լանկայից ունենք թղթակից: Հեղինակավոր գրողներն իրենք են ցանկանում տղազրվել մեր դարբերականում:

Այնպես որ, հույսս ՌԱԿ մանուկ վրա է եւ մանուկ վրա հիմնված՝ ֆաղափական ուժի վրա:

Հարցազրույցը վարեց՝ **ՆԱԲ ՅԱՆԸ**

ԳՈՐԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

ՌԳ-ում «Ազգի» հասուկ թղթակից

Ժամանակակից սուղերտրոս, համաշխարհային առաջնորդի Գրա համբավը, ճղամարդկային իմիջը եւ անձնական խառնվածի թնդում էր երկիր մոլորակում, մինչդեռ արդեն կես արուց ավելի, Արեւմտեւր վճռակամորեն եւ միակամ ելել է ռուսական գերտրոյթյան եւ Գրա առաջնորդ Վլադիմիր Պուտինի դեմ:

Պատճառներն առավել քան հայտնի են. Ռուսաստանը, որդես հզոր երկիր, որդես սարածաբազմաբան խաղաղության ղախողանման համար նախանձախնդիր ղեսություն, իրեն վսանգված էր զգում արեւմտյան տրությունների կողմից իր ազդեցության գոտում, իր քի սակ՝ Ուկրաինայում, սղառազինությունների կուսակմամբ եւ ցանկանալով ղաւտղանել իր երկրի ւաիերն ու հեռու վանել մաիաքեր վսանգը՝ փտերվարի 23-ին դիմեց հասուկ գործողությունների:

Աւխարիը կուտ արձազանեց այդ գործողություններին: Ռուսաստանի դեմ Արեւմտեւր՝ մի քանի հազարի հասնող ֆինանսասնտեսական սարբեր բնազավառներ ներառող ղաւտամիջոցները նղաւտ ունեին կազմաւանդելու եւ կաթվածաիար անելու Ռուսաստանի տնտեսությունը:

Բայց այս ամենին զուգաիե՞ն՝ Ռուսաստանի կառավարությունը՝ նախագահ Վլադիմիր Պուտինի գլխավորությամբ, անհետաձգելի միջոցառումներ է ձեռնարկում ղաւտամիջոցների դեմն արնելու եւ տղական արտադրությունն ու մյուս ոլորտները զարգացնելու ուղղությամբ: ՌԴ նախագահն իր բազմաթիվ հեռուստալույթներով անկեղծ երկխոսություն է ծավալում երկրի բնակչության հետ, Գրանց կոչում է դառնալ անկախ եւ իմնուրույն: Մարդիկ հասկաղաե ոգւտրված են, որ ի-

րենց նախագահը հուսաղում է երկրի բնակչությանը, խոստանում մենակ տողնել իրենց, քաղալում է տղական արտադրողներին, իսկ կառավարությունն էլ նախագահի ցուցումով արդեն մի ւարք քաղալեռող օրենքներ է ընդունել:

Հիւտակության արժանի է նաեւ այն փաստը, որ ըստ մի ւարք անկախ փորձագիտական հետազոտությունների արղումների՝ ռուսաստանցիների գերակիռ մասը ցանկանում է, որ հաջորդ նախագահական ընտրություններում հենց Վլադիմիր Պուտինը վերընսրվի նախագահի ղաւտնում: Ռուսաստանաբնակ հազարավոր գործարարներ չեն ցանկանում երկրի կառավարման դեկը հանձնել անփորձ ու հասարակության լայն տրտրի կողմից չձանաչված մեկի, կորցնել տարիների ձեռքերումները, իրենց տրված այն հնարավորությունները, որոնք արղար ֆրտինով վասակել են Վլադիմիր Պուտինի նախագահական ժամանակաբազմում: Իմ բազմաթիվ զրուցակիցների ընդհանուր կարծիքն այսղիսին է. «Ողջ աւխարիը կցանկանար ունենալ նման հայրենաստր ու ուտել առաջնորդ, մարդ, որ անում է հնարավորը բոլոր ղաւտական հողերը վերամիավորելու համար: Պուտինը ւաւ խելացի, չափից ավելի փորձառու ֆաղաւական գործիչ է, աւխարիի ւաւ երկրներ կերագեին նման առաջնորդ ունենալ, դրա համար էլ որու ուտեր ամեն ինչ անում են, որ ֆանդեն Ռուսաստանը: Բայց ոչինչ չի հաջողվի Գրանց»:

Արեւմտյան հազարավոր ղաւտամիջոցների տակ կֆած Ռուսաստանն այսօր ւարունակում է ւարժվել առաջ:

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՊՈՒՏԻՆ

Հոկտեմբերի 7-ը, այսօր, Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինի ծննդյան օրն է, նա դարչալ 70 տարեկան:

Նախագահ Վլադիմիր Պուտինը աներեր է իր որուման մեջ՝ տարածաբազմը ղեսք է զինաթափվի Արեւմտեւրի զինաղաիտեսներից, տարածաբազմը ղեսք է վերջնականաղես թղթափի ղաւտրազմի վսանգները:

Իսկ օրեր առաջ էլ Կրեմլի Գերագույն ղալաւտում տղի ունեցալ Դոնեցկի, Լուգանսկի, Խտրոնի եւ Զաղորոժիեի ւրջանների՝ Ռուսաստանին միանալու մասին ղալմանագրերի ստրազման արարողությունը:

Պուտինն իր ելույթն ավարտեց հետեւյալ բառերով «Մեր կողմն է ձւմարտությունը՝ մեր թիկունում՝ Ռուսաստանը»:

Ինձ մնում է ջերմորեն ւնորհավորել ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինին՝ հորեյանի կաղակցությամբ, Գրան

մաղթել ֆաղառողջություն, տարածաբազմում ւուտափույթ խաղաղություն հաստատել:

Հուտով ենք, որ մեր երկու եղբայրական ժողովուրդների միջեւ դարերի ընթացում հաստատված ջերմ ու անկեղծ բարեկամությունն էլ ավելի կամրաղնղվի ու կխորանա:

Ել ՌԴ Նախագահին ուղղված այս հորեյանական բարեմաղթանքի աղիթով կարծում են տղին է այստղ վկայակոչել Զորավար Անղրանիկի արտասանած խոսքը 115 տարի առաջ. «Ըրէք ինչ որ կուգէ: Բայց Ռուսիոյ դմերը մեզի դեմ մի՛ փակէ: Մեմք ւաւ թւանմի ունիմք արդեն: Ռուսին ալ թւանմի մի՛ ընէք մեզի եւ ղաւտառ մի՛ տաք, որ Կովկասի հայուրինն ալ թրաիայոց վիձակին ենթարկուի»:

⇒ 1 Անուուտ, մեմք էլ հանդես կրերենք Կովկասի մասով որուակի նախաձեռնություններ: Այս ղաիին դրանք դեռ ծրագրավորման փուլում են: Ես այդ հարցերը կֆննարկեմ իմ եղբոր՝ Իլիամ Ալիեի հետ եւ դրանից կախված ֆայլեր կձեռնարկեմք»:

Վկանա հարց է ծագում. ի՞նչ ֆայլեր է ձեռնարկելու Երղղանը: Թեեւ հողվածը զրի ենք առել հանղիղումից ժամեր առաջ, հետեաբար չենք կարող իմանալ հարցի ղաւտախանը, սակայն Թուրքիայի նախագահի անընղմեջ կրկնվող հայտարարություններից կարող ենք ենթաղրել նրա նկրտումները: Երղղանի նւված հայտարարությունը մեզ հսակ ղաւտեւրացում է տալիս նաեւ Փաւիւնյանի հետ առաջիկա հանղիղման օրակարգի մասին:

Վստաիաբար կարելի է աւել, որ Երղղանը հանղիղմանն առաջնաիերթ նւանակությամբ բարձրացնելու է «Զանգեղուրի միջանցի» բացման եւ Աղրբեջանի հետ ւուտափույթ հաւտության ղալմանազրի ստրագրման հարցը: Ավելին, նա Փաւիւնյանին ասելու է, որ միջանցի բացումը Հայաստանի օգտին է լինելու, իսկ հաւտության ղալմանազրի ստրագրումով նղաւտելու է Հարավային Կովկասի խաղաղությանն ու կայունությանը: Այսինքն Երղղանի տրամաբար-

նությամբ, էլի հայկական կողմն է ւաիում: Չիմացողն էլ կկարծի, թե Թուրքիայի նախագահը բան ու գործ մի կողմ թղղած, սկսել է ւա՛հ հայաստանաղաւտ գործունեությունն ծավալել: Հետո ի՞նչ, որ Նախիջեանից Մեղրիով Աղրբեջանի հետ ցամաֆային ուղիղ կաղ հաստատելը, Թուրքիայի վաղեմի տրազանքն է, ինչղես նաեւ Միջին Ասիա ներթափանցելու ամենաարղումալեւ միջոցը:

Եթե խնղիրը հաղորղակցության ուղիների աղաւտափակումն է, աղա Թուրքիան, առանց նախաղայմանի, թղղիվանագիտական հարաբերություններ հաստատի Հայաստանի հետ: Այդ դեղղում աղաւտափակումը իմնընսինֆյան տղի կունենար: Բայց, ընղամենը թուրքական սահմանը բացելու համար Հայաստանից 5 կմ. լայնությամբ միջանցղ ղաիանջեղը, երբ հայտնի չէ, թե ո՞վ ղիտի հսկի դա, անկվազն ունձաղություն է հայկական ղեսության ՌԴ նախագահ Պուտինի թեթեւ ձեռնով արդեն բավականին խառնված իմնիւիւտանությանն ու անկախությանը:

Ինչ վերաբերում է Երղղանի Աղրբեջանի հետ հաւտության ղալմանազրի ստրագրելու մի-

Պետք չէր Պրահայում հանղիղմանը տղի տալ Երղղանի պահանջներին

ջոցով Հարավային Կովկասի խաղաղությանն ու կայունությանը նղաւտելու Հայաստանին ուղղված անգմաիտելի խորհուրղին, երել Երղղանը կարծում է, որ Թուրքիան մասնակցելով 44-օրյա ղաւտրազմին, առավել եւս այդ ղաւտրազմում ներգրավելով վարձկան աիաթեկիչներին, աներեւակայելի նղաւտ է բերել տարածաբազմի՝ ինչղես խաղաղությանը, այնղես էլ կայունությանը:

Ղարաբայան ղաւտրազմից ավելի քան 2 տարի է անցել, իսկ մեմք դեռ չենք կարողանում ազատել հայ ռազմագերի-

ներին, չգիտենք նաեւ անհետ կորած մեր զինվորների թիվը, ի տարբերություն Երղղանի: Նա անկասկած կիմանա նաեւ, թե վերջին օրերին որքան հայ զինվորներ է զնղակաիարել հազար տարում հազղիվ մարղասղան դարձած աղրբեջանցի հրոսակը: Խնղիրը, սակայն, Երղղանի իմանալը չէ, այլ Գրա՝ հորղորների տեւով Հայաստանին ներկայացրած նախաղայմանները: Ստրագրել Աղրբեջանի հետ հաւտության ղալմանազրի, կնւանակի արղարացնել վերջինի բոլոր չարագործությունները Հայաստանի եւ հայերի հանղեղ, այդ

թվում վերջինի կողմից հայկական տարածների գրավումը, օրինականացնելով հանդերձ Թուրքիայի մասնակցությունը 44-օրյա ղաւտրազմին, դրանում վարձկան աիաթեկիչների ներգրավումն ու վերջաղես ղաւտրազմի օրերին Երղղանի հայտարարությունը, թե Թուրքիան այս ղաւտրազմին մասնակցում է 1915-ին երիտրուրերի կիտաս թղղած գործը վերջնական ավարտին հասցնելու համար:

Թերեւս կարելի է վերաղաիությամբ ընղումել Երղղանի «վերջնական ավարտին հասցնելու» մասին սղառնալիղը, բայց նրա ղաիանջներին տղի տալու ղարագային Հայաստանը լրջորեն կանգնելու է կանազուրկ ղեսության վերածվելու սղառնալիղի առջեւ, Ուտի Երղղանին տղի տալու փղխարեն, կարելի է թարմացնել նրա հիւտղղությունը, հավանաբար մոռացած կլինի ինչղես ղաւտրազմին Թուրքիայի մասնակցությունը, այնղես էլ վերոհիւյալ հայտարարությունը, որն իմնին, ըստ ՄԱԿ-ի Ցեղաղաղությունների ղաւտման եւ կանխարգելման կոնվենցիայի, հանցագործություն է ընղղեն մարկության:

ՀԱՍՄԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Հաղթեց կոմիտասյան երաժշտությունը

Երեւանի պետական կամերային երգչախումբն առաջին մրցանակի է արժանացել Լեհաստանում կայացած «Տայնուկա» ուղղափառ եկեղեցական երաժշտական փառատոնում:

Լեհական ուղղափառ եկեղեցական երաժշտական «Չայնովա» փառատոնը 40 ամուց ավելի լուսավորություն ունի: 2022 թ.-ի սեպտեմբերի 21-25-ը 41-րդ փառատոնային օրերին Երեւանի ղեկավարը երեւոյն երգչախումբը երեւ համերգ ունեցավ, եւ արդյունքները որքան անսպասելի էին Չայնովային ներկայացնող միակ երգչախմբի համար, նույնքան ընդունելի եւ բնական էին թէ փառատոնի մասնակիցների եւ թէ՛ սեղի հանդիսականի համար: Փառատոնային ծրագրի ղեկավարը եր՛ երգացանկում ընդգրկել հոգեւոր-սաճարական երգեր, ինչպէս նաեւ ժամանակակից հեղինակների՝ ֆրանսիական հոգեւոր ստեղծագործություններ եւ մեկուսացրել: Չայնովային Լեհաստան էին տարել Կոմիտասի, Դավիթ Չալաջյանի եւ Վահրամ Սարգսյանի ստեղծագործությունները:

Հենց եղել, որ դրա շնորհիվ նրանք է նախատեսված, ամփոփ ներկայացնում է Քրիստոսի Ոսկանյանը: Բայց կոմիտասյան երաժշտությունը հաղթեց: Գիտակցում էին, որ իրոք հավասար չունենք, նաեւ՝ հնչյունաբանության, ձայներանգի որակի առումով, եւ դրա մասին էին խոսում այնտեղ ներկա, մրցույթին մասնակից խմբավարների անմիջական արձագանքները: Համերգներից հետո առաջին մրցանակային տեղը «բաշխվել» էր երկու

ները Լեհաստանում հայտնություն էին փառատոնին մասնակցների համար: Լեհական երեւ, Մակեդոնիայից, Իսրայելից, Սերբիայից, Ռումինիայից, Բելառուսից, Մոլդովայից, Ուկրաինայից, Եգիպտոսից, Պաղեստինից ժամանած երաժիշտներից ու դիրիժորներից շատերը ցանկացան ունենալ կոմիտասյան երաժշտության նոտաները՝ իրենց երգացանկերում հայ հոգեւոր երաժշտական այդ գանձերն ընդգրկելու համար, իսկ ուկ-

րաինական «Չնամենյա» երգչախմբի ղեկավարներ **Նասայա** եւ **Վոլոդիմիր Իվանյակների** խնդրանքով հայերն իրենց նվիրեցին կոմիտասյան «Պատարագի» նոտաները: Նոտաների բոլոր սրբակները փառատոնի մասնակիցներին ընծայելով՝ խոսքերը Երեւան վերադարձավ՝ համոզված, որ շատ շուտով օտար երկրների հոգեւոր օջախներում եւ աշխարհիկ սրահներում առավել լայնորեն կհնչեն հայ հեղինակները: Տեղին է այստեղ հիշել կլական ոճ, ասում է, որովհետեւ մեր երաժշտական ծանոթ աշխարհի համար նորություն է: Այս տղերք գրելուց 125 ամի հետո այդ «նորությունը» եվրոպական բեմում իր ողջ փայլով դարձյալ ներկայացավ կոմիտասյան «Պատարագի» «Քրիստոս ի մեջ մեր հայտնեցավ», «Սուրբ, սուրբ», «Չայն մեր», «Ամենայն հայր սուրբ», «Խորհուրդ խորհմ», «Մարմին սերունական» հասկածներն արական կազմով կատարելիս, առաջ եւ Մաթեոսի «Անկանխմը», խառը կազմով՝ ֆառաձայն՝ Դավիթ Չալաջյանի «Տեւ, եթե շրթունս իմ բանաս» եւ Վահրամ Սարգսյանի «Խորհուրդ մեծ», «Սքանչելի» խորագրերով հոգեւոր երաժշտական երկերը հնչեցնելիս:

երգչախմբերի միջեւ՝ հայկականի եւ մոլդովականի: Երկրորդ տեղ չկար, երրորդ տեղում ղեկավարի երգչախումբն էր: (Փառատոնը գերծ չէր ֆառական որոակի շեւադրումներից, եւ առաջին տեղի «բաշխումն» ակնհայտորեն դրա արտահայտություններից մեկն էր): Արդյունքների ամփոփումից հետո մոլդովական «Գլորիա» երգչախմբի ղեկավար **Վալերիա Դիաֆոնուն** Զ. Ոսկանյանի հետ անձնական զրույցում հավաստել էր՝ «Միեւնույն է՝ դուր եմ առաջինը»:

հենց միայն այս փառատոնում բացահայտված իրականությունը խոսում է, որ բնավ բավարար չեն հայ ազգային, հոգեւոր երաժշտության եւ հայ հեղինակների հանրաճանաչելիությանն ուղղված ֆայլերն ու ձեռնարկումները: Երեւանի կամերային երգչախմբի ելույթ-

րաինական «Չնամենյա» երգչախմբի ղեկավարներ **Նասայա** եւ **Վոլոդիմիր Իվանյակների** խնդրանքով հայերն իրենց նվիրեցին կոմիտասյան «Պատարագի» նոտաները:

Նոտաների բոլոր սրբակները փառատոնի մասնակիցներին ընծայելով՝ խոսքերը Երեւան վերադարձավ՝ համոզված, որ շատ շուտով օտար երկրների հոգեւոր օջախներում եւ աշխարհիկ սրահներում առավել լայնորեն կհնչեն հայ հեղինակները: Տեղին է այստեղ հիշել կլական ոճ, ասում է, որովհետեւ մեր երաժշտական ծանոթ աշխարհի համար նորություն է: Այս տղերք գրելուց 125 ամի հետո այդ «նորությունը» եվրոպական բեմում իր ողջ փայլով դարձյալ ներկայացավ կոմիտասյան «Պատարագի» «Քրիստոս ի մեջ մեր հայտնեցավ», «Սուրբ, սուրբ», «Չայն մեր», «Ամենայն հայր սուրբ», «Խորհուրդ խորհմ», «Մարմին սերունական» հասկածներն արական կազմով կատարելիս, առաջ եւ Մաթեոսի «Անկանխմը», խառը կազմով՝ ֆառաձայն՝ Դավիթ Չալաջյանի «Տեւ, եթե շրթունս իմ բանաս» եւ Վահրամ Սարգսյանի «Խորհուրդ մեծ», «Սքանչելի» խորագրերով հոգեւոր երաժշտական երկերը հնչեցնելիս:

«Մեծ լուսավորություն կար՝ ներկայացնելու հայ մշակույթը, ասում է երգչախմբի անդամ, ՀՀ նախագահի երիտասարդական մրցանակի դափնեկիր **Անդրանիկ Մալխասյանը**: Հարություն Թովիկյանի առաջնությունն էր Կոմիտասի բոլոր խմբերը բեմ հանելը: Եվ մեր երգչախումբը՝ Զ. Ոսկանյանի ղեկավարությամբ, արունակում է այդ առաջնությունը: Չեն չափազանցնի, եթե ասեն, որ փառատոնին մյուս երգչախմբերի «միալար - միադաղաղության» մեջ մեր բազմաձայնաությունն «ականջի բալասան» էր: Մեր ելույթները լրատաբանվեցին լրատվամիջոցներում, ունեցանք տարբեր երկրներից հրավերներ: Կոմիտասի երաժշտությունը շատերն են ուզում լսել իրենց բեմերում»:

«Ոչ մի ակնկալիք չունեմ փառատոնին մասնակցելիս, անգամ նախադեմ տեղյակ

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱԼ

Լիդր կղզին Վենեսիկի ծովալճակի ամենահիաստանջ վայրերից է: Իսկ այն փաստը, որ նրա գլխավոր փողոցներից մեկում զսնվող մի տուն կրում է «Մավյան» ազգանունով ցուցանակ, ինձ համար հուզիչ է: Միշտ հաճելի է հանդիպել հմայիչ սանսիրուհուն՝ Մարինա Մավյանին (նա ամուսն է Միլանում եւ Լիդրում) ու լսել նրա կյանքի դասախոսությունները՝ որոնք բալետի դարուհի եւ նկարիչ, որոնք հայ գաղթականների ժառանգ եւ Միլանի Հայ տուն մշակութային կենտրոնի նախագահ:

Անցյալ օգոստոսին Վենեսիկում կրկին վայելեցի հերթական հետաքրքիր գրույցը Մարինա Մավյանի հետ նրա գեղեցիկ սանը: Մեր խոսակցությունն անգլերեն էր, որն ընդմիջարկվում էր հայերեն եւ իսպաներեն արտահայտություններով...

-Մարինա, ի՞նչ սվեց քեզ բալետը եւ ի՞նչ է քալիս այսօր նկարչությունը:

-Բալետն իմ կյանքի առաջին մասն էր: Բալետում շատ կանոններ կան: Մարդ մտնում է շատ լուրջ վերաբերվի դասական բալետով զբաղվելուն, եւ դա, անուշահամ, հետք է թողնում քեզ վրա՝ անկախ այն բանից, թե ինչ այլ կարիերա կարող ես հետադառնալ:

Ես առաջին անգամ Հայաստան գնացի 1998-ին, եւ ինձ վրա ցնցող տրամադրություն թողեցին մեր հնագույն եկեղեցիները: Ես ուզում էի իրազեկել իսպանացիներին մեր գանձերի՝ խաչքարերի, եկեղեցիների եւ մանրանկարչության մասին: Նկարելն ինձ համար հոբբի էր դեռեւս դարուհի եղած ժամանակ: Ազատ ժամերիս նկարում էի, բայց Հայաստանում լիմեյդան հետ սկսեցի նկարել միայն հոգեւոր թեմաներով: Ես դա համարում եմ իմ առաջնությունը: Չարմանում էի, որ ցուցահանդեսներին ժամանակ մարդիկ հարցնում էին. «Ուրեմն հայերը փրստոնյա՞ են»: Արվեստը մեր հարուստ հոգեւոր մշակույթը փոխանցելու արդյունավետ միջոց է այն մարդկանց, որոնց դեռեւս բախտ չի վիճակվել ծանոթանալ մանրանկարչությանը Սուրբ Ղազարի կամ Երեւանի Մասեմադարանում ձեռագրերի հավաքածուներում: Իմ ստեղծագործությամբ ես հայ արվեստը ծանոթացնելու մեկ այլ միջոց եմ առաջարկում: Իհարկե, իմ նկարածը կրկնօրինակներ չեն, բայց իմ աշխատանքը ոգեւորական է բուն հայ արվեստից եւ իրագործված մույն ավանդույթով:

Իմ որոշ աշխատանքներ մշտապես ցուցադրվում են բավականին կարեւոր վայրերում: Օրինակ, երբ գեղանկար զսնվում են Թուրքիայում: Դրանք ինձ դասվել են հանգուցյալ մոնսիոնյոր **Լուիզի Պաղովեզեն**, որն Անատոլիայի առաջնական փոխանորդն էր եւ որը, ինչպես հայտնի է, 12 տարի առաջ դաժանաբար սպանվեց իր իսկ վարորդի ձեռքով: Այսպիսով, եթե գնաք Թուրքիա, կեսնեք Սուրբ Գեորգի եւ վիշապի դասերն Իսթանբուլում (Ալեքսանդրես) կաթոլիկ եկեղեցուն, ինչպես նաեւ Սուրբ Պողոսի դիմանկարը եւ մեկ այլ սրբադասեր՝ Տարսուսի կաթոլիկ մենաստանում:

-Ջանի՞ տարի ես ղեկավարում Միլանի Հայ տունը:

-Հայ տան գործունեության մեջ սկսել եմ ներգրավվել 2002 թվականից՝ սիկին **Արմինե Սրառյանի** հետ, որն ինձնից առաջ 25 տարի եղել է Հայ

Մարինա Մավյան. Արտելու իսպանացի ուրուես շայ

կում հայ մեծանալը:

-Կարող եմ ասել, որ մեզ համար նորմալ էր հայ լիմեյդան այստեղ՝ Լիդրում: Այն ժամանակ համայնքն ավելի մեծ էր: Հայրս՝ Սուրբ-Ռաֆայելյան վարժարանի նախկին սանը, շատ ուրախ էր Վենեսիկում ամուսնով: Հայերն այստեղ հայտնի էին Վենեսիկի Հանրապետության ժամանակներից, եղել են բազմաթիվ վաճառականներ, էլ չենք խոսում Սուրբ Ղազարի՝ Միսիթարյան հայրերի կղզու եւ հայկական վարժարանի մասին: Ծնողներս մեզ հետ հազվադեպ էին հայերեն խոսում, բայց միմյանց հետ միշտ հաղորդակցվում էին մայրենիով, ուստի մենք մանկուց որոշ չափով սովորեցինք մեր լեզուն: Իմ եւ փոքրիկ հայերենի լավագույն ուսուցչուհին մեր հորական

ամուսնու եւ Հիսուսի նկարը, որ անհայտ հայ նկարիչ է ստեղծել 1870 թվականին, Չմյուռնիայից է: Տասնիկու մայրը՝ Մարիուհին, ամուսնու՝ Գառնիկի հետ հրդեհից փախչելիս, ոսկեղեն կամ փող վերցնելու փոխարեն վերցրել է այս նկարը: Թուրք ժամադարը յաթաղանով հարձակվել է նրա վրա, սակայն Մարիուհին դաժանաբանվել է այս նկարով, ուստի մինչեւ հիմա երեւում է հարվածի հետքը նկարի լայնքով մեկ: Հետո ամուսնուներով մեկնել են ջուրը եւ լողալով հասել մի ֆրանսիական նավի, այնպես որ նկարի վրա երեւում են նաեւ ջրի հետքեր: Նրանք այդ ֆրանսիական նավով հասել են Իսպանիա եւ աղաչաներով Պուլիայի փախսականների ճամբարում: Այնտեղից մեկնել են Վենեսիկ, որտեղ ամուսնու եւ դուստրը: Իսկ Նվարդը երկար ժամանակ լուր չի ունեցել ծնողներից: Եվ ահա մի օր նրա տան դուռը բացվում է, եւ Նվարդը զննվում է մորն ու հորը՝ ողջ եւ առողջ, Տիրամոր այդ դասերը՝ մոր ձեռքից: Այնպես որ, այս անգամ փախուստի դասախոսությունը երջանիկ ավարտ է ունեցել...

Մեր գերդաստանում մեկ այլ վերադարձ էլ է եղել՝ հորեղբայր **Պողոս Շիւմանյանը**, Նվարդ տասնիկու զարմիկը: Եղեմնի ժամանակ նա եղել է մոտ 18 տարեկան, երբ թուրք զինվորները նրան տարել են լեռները եւ կտրել են կոկորդը, ձիւս Գառնի Արմինի «Սոփի» ֆիլմի հերոսի դերը: Պողոսը մնացել է դիակների կույտի տակ, բայց ձյունը կանգնեցրել է արյունահոսությունը, եւ նա ողջ է մնացել: Նա նույնպես ի վերջո հասել է Վենեսիկ, որտեղ աշխատանք է գտել, ամուսնացել է եւ Երեւանում կրկին:

-Հիանալի է, որ դու նույնպես հայ ընտանիք ես կազմել: Ավելին, աղջիկդ զբաղվում է հայագիտությամբ:

-Այո, ես շատ հոգալիս եմ դրանով: Աղջիկս՝ **Ստեֆանի Փամբակյանը**, երկար տարիներ ուսանեց հայագիտություն եւ անցած մարտին դաժանաբանեց իր դոկտորական ասեմախոսությունը 7-րդ դարի հայ գիտնական Անանիա Շիրակացու մասին՝ դոկտոր Թիմ Գրինվուդի եւ դոկտոր Փալմերի (Շոսլանդիայի Սուրբ Էնդրյուս համալսարան) ղեկավարությամբ: Նա նաեւ գրաբար է դասավանդել Հայ տանը: Համայնքի որոշ հայեր մասնակցել են այդ դասընթացներին, բայց նաեւ շատ իսպանացիներ մասնակցեցին: Մեզ համար մեծ դասեր էր գրաբար սովորողների մեջ ծանոթանալ կաթոլիկ ֆահանա դոն Մատեո Կրիմեյլային, որը Հիսուսիսային Իսպանիայի համալսարանի ասվածաբանության բաժանմունքի դասախոս է: Անցած տարի նա հրատարակել է Ներսես Շնորհալու 24 տղանոց «Հավաստով խոստովանիմ» աղոթքի գեղեցիկ թարգմանությունը եւ մեկնությունը՝ գրաբար բնագրով հանդերձ: Անցած հունիսին Ստեֆանին այս գիրքը ներկայացրեց Հայ տանը, իսկ դոն Կրիմեյլան ասաց, որ Ստեֆանիի շնորհիվ վերջապես իրեն հասանելի դարձավ հայ հոգեւոր գրականության հարսությունը: Սա ինձ սիրով եւ էլ ավելի հոգալիս եմ իմ աղջկանով...

տան նախագահը: Նա մի հրաշալի ամենավորություն էր եւ մեր համայնքի շատ ակտիվ անդամ: Ես նախագահ դարձա 2008-ին: Մենք հովանավորներ չունենք, եւ դժվար է մեզ նյութապես ապահովել, բայց հույս ունենք, որ կկարողանանք շարունակել մեր գործունեությունը: Հայ տունը հիմնադրվել է 1953 թվականին, երբ շատերը փախչում էին Ռուսաստանից: Միլանի հայերի մասին: Նրա գլխավոր նպատակներից է նաեւ հայ մշակույթի իսպանացիներին հայտնի դարձնելը: Մենք մեծ տարածք ենք զբաղեցնում, ինչը թույլ է տալիս տարբեր սեսիոն գործունեություն ծավալել: Կազմակերպում ենք գիտաժողովներ, գրքերի շնորհանդեսներ, համերգներ, ֆիլմերի ցուցադրություններ, հայ նկարիչների ցուցահանդեսներ եւ այլն: Այնտեղ էլ տնտես ենք Կառլանդը, Միջինը, Վարդանանցը, մայիսի 28-ի եւ սեպտեմբերի 21-ի Հանրապետության տարեգործությունները: Երբ ես փոքր էի, անգամ հայերենով սիրողական թատերական ներկայացումներ էին կազմակերպում, բայց դա վաղուց դադարել է:

-Երբ 1998-ին առաջին անգամ եկա Վենեսիկ, Սուրբ Մարկոսի հրապարակի խանութներից մեկը կրում էր «Մավյան» ցուցանակը:

-Այո, հայրս ուներ լուսանկարչական սարքերի երկու խանութ Վենեսիկում, թեեւ նրա հիմնական աշխատանքը Միլանում էր: Սուրբ Մարկոսի հրապարակում դեռեւս մնում է «Ֆոտո ռեկորդ 90» ցուցանակը, թեեւ խանութն այլեւս մերը չէ:

-Ինչպե՞ս կրնուք օգնել Վենեսի-

տանը, որն ամուսնու եւ մեր տանը եւ միայն հայերեն էր խոսում, բայց ցավով, նա մահացավ, երբ ես երկու տարեկան էի: Իսպանացիները շատ դժվար է հայերեն կրթություն ստանալ: Մուրաս-Ռաֆայելյանը միայն ջղաների համար էր: Ամեն դեպքում, ես ամենուրեք միշտ ասում եմ, որ ես իսպանացի եմ, բայց նաեւ հայ եմ:

-Որտեղից էր ձեր ընտանիքը:

-Հայրս՝ Ժիրայր Մավյանը, Բուրսայից էր: Նրա ընտանիքը տեղափոխվել է Կոստանդնուպոլիս նրա մանկության ժամանակ: Ես երբ անգամ եղել եմ Սամբուլում, եւ տարածված զգացողություն էր իմանալ, որ մեր տունը տակավին գոյություն ունի ինչ-որ տեղ այդ ֆաղափում: Մայրս ծնվել է Վենեսիկում, իսպանացի հոր՝ **Կառլո Մասկարինի** եւ հայ մոր՝ **Նվարդ Իսլեմեյանի** ընտանիքում, որը Չմյուռնիայից էր, ներկայիս Իզմիրից: Երբ նրանք մեկնեցին, մեկնեցին Վենեսիկ, սակայն մտադիր էին մշտապես հաստատվել Չմյուռնիայում: Բայց մինչ Նվարդն ու Կառլոն Վենեսիկում էին, տեղի ունեցավ Չմյուռնիայի մեծ հրդեհը 1922 թվականի սեպտեմբերին, ուստի նրանք այդպես էլ չվերադարձան Թուրքիա: Այդ ընթացքում Նվարդի ծնողներին հաջողվեց փախչել Իրկիվոլ Չմյուռնիայից եւ ի վերջո տեղափոխվել իրենց դստեր մոտ՝ Վենեսիկ:

-Ունե՞ք արդյոք ընտանեկան մասունքներ:

-Ունենք: (Մարինան ինձ ասում է կողի սենյակ եւ ցույց է տալիս դասիկան անրացված սրբանկարը): Այս Տի-

ՄԵԼԱՆՅԱ ԲԱԴՆԱԼՅԱՆ

Գույնի ներդաճակության հմայքը

Արամ Իսաբեկյանի հորեղբայրական ցուցահանդեսը

«Այս ամենը, այս ցուցահանդեսը չէր լինի, եթե ղեկավարում, ղեկավարություն չունենայինք. մենք դարձական ենք ու փառք Աստուծո, որ ղեկավարություն ունենք եւ այդ ղեկավարությունը ղեկ է փայտայտենք»:

Հայաստանի համար հերթական դժվարագույն այս շրջանում, երբ վստահությունը անմիջական է, անվստահությունը խարխուլ, երբ երկու սարի է ընդդամենը մարդկային ու սարածային թանկ կորուստներից մեզ բաժանում, վերքը թարմ է, եւ մենք նորից կանգնած ենք աղետի առաջ, այս խոսքերը, որ ասաց **Արամ Իսաբեկյանը** Նկարչուների միության սահուն իր ծննդյան 70-ամյակին նվիրված ցուցահանդեսի բացմանը, թանկ է կարելու եւ այնքան, որ առանձնացրի եւ ուզեցի սկսել հոգվածն այդ բառերով, որոնք են այն ամենահիմնականը, որ յուրաքանչյուր հայ իր գիտակցության մեջ ղեկ է ամուր մեխի այսօր եւ մշտապես, անկախ ղեկավարում, ղեկավարություն ունենալու եւ այն դառնել - փայտայտելու գաղափարն է:

Արամ Իսաբեկյանի նկարչությունը վաղուց ծանոթ է մասնագիտական շրջանակներին, արվեստատեր հանրությանը, ուսանողներին: Աժխարհը գույնով վերաբարելու այն սերը, որ ունի Արամ Իսաբեկյանը, այնքան խորը ներթափանցած է նրա էության մեջ՝ ենթագիտակցականից եկող, եւ դա է, կարծում եմ, հիմնական դասառը, որ կսավի հեն ունեցած իր մտերմությունը, իր ստեղծագործական մեծակությունը, դարձնում է վայելք այլոց համար, որքան էլ ինքն ասում է, որ յուրաքանչյուր կսավի ներսում նկարչի սառադանը կա: Եվ դա ճշմարիտ է:

Երբ հետեւում, վերհիշում ես նրա նախորդ ցուցահանդեսները, որոշակի ծանոթ ես ստեղծագործական ընթացքին՝ ամենից հասկանալիանը նրա արվեստի, ժանրային ընդգրկունությունն է. ակնհայտ՝ նրա վրձինը վարդերուն իժխել է գրեթե բոլոր ժանրերում՝ նախորդներ, բնանկար, կոմպոզիցիա, իսկ դիմանկարի մեջ գերազանցել է ինքն իրեն: Ակնհայտ է նաեւ, որ արվեստի ամեն լավ գործ ներքին մի անսեսանելի հմայք, խոր է ձեռք բերում իր ստեղծողի հուզական, հոգեմային վիճակներից, երբ նա սնվում է անմիջապես արվեստագետի ներքին գունադրանակից, և սա նույնպես բնորոշ է Իսաբեկյանին: Նրա նկարչության էնոցիոնալ շերտերը առավելագույնը դրսևորվեցին վերջին սարիների աժխասաններում: Եթե «Իմ այգին» գեղեցիկ նկարաշարը ձոն է բնությանը,

նկարչի ձեռքով ու հոգածությամբ ստեղծած սխանչելի այգուն, ծառ ու ծաղկին, նրա ամենօրյա, յուրաքանչյուր զարթոնող առավոտի սերն է լույսին, բարությանը, աղա միանգամայն այլ զգացողություն են առաջացնում վերջին աժխասանները, որտեղ նկարչը անստատիկորեն ռեալիստական, ինչ-որ տեղ իմպրեսիոնիստական ուղղությունից անցում կատարեց արսրակցիային: Այս ուղղությունն արվեստի, իմ կարծիքով, սալիս է առավել հմարավորություն ստեղծագործական ազատության, ներքին կյանքի ավելի անկաշկանդ դրսևորումների: Այն կարծես դուրս է հանում նկարչին արսաին կաշկանդող՝ դասկերային համակարգից, եւ նա սսանում է կարելիություն վերացարկվելու առկա ռեալություններից և զուտ գույնի միջոցով վերադասավորելու, վերակերտելու, փոխադրելու իր հոգեկան աժխարհը կսավին: Եվ սա բոլորովին նոր որակ է հաղորդել Իսաբեկյանի վերջին շրջանի գործերին: Եթե նախորդ սարիների՝ հասկաղես նախորդներ գործերը խոհական-ինստելեկտուալ էին դիսարկվում, աղա այս նոր շրջանին բնորոշ են զգացմունային շերտերը, հուզականությունը, ինչ-որ տեղ ռոմանտիկան, այն երազները, որ նա ունեցել է իր մեջ եւ որոնք գուցե դեռ չեն իրականացել: Այս գործերում ուշադիր դիտողը անհմար է չնկատի հոգեւոր կյանքի նշաններ, խիստ անհասական ու աղբյւր-գիտակցված, որն ինձ թվում է՝ նկարչի ու բնության սերս կաղի ուղղակի շարունակությունն է:

70 ամյակի հորեղբայրական ցուցահանդեսը հիմնականում բաղկացած էր հիշյալ բնույթի նկարներից. նրա հայտնի դիմանկարներն այս անգամ բացակայում էին: Նկարների՝ հիմնականում բաց գույների հաճելի տոնայնությունը ստեղծում էր թեթեւ մթնոլորտ, ինչը փոխանցվում, վարակում է դիտողին անմիջականորեն, այնպես որ անհմար է լավատեսությամբ չհոգրվել: Գունային այն համերաշխությունն ու ճաշակը, որ փոխանցում է նկարչը, իմաստային, զգացական հաղորդակցում է միաժամանակ աղահովում, որի թիկունքում կա անցած ճանաղարհ եւ ոչ միայն զուտ մասնա-

գիտական: Արվեստագետի ոչ միայն կյանքի փորձն է կարելու, նաեւ հետաքրքրությունների, նախասիրությունների դաղիսրան. որն անկասկած ավելի գրավիչ է դարձնում ու հարուստ՝ ինչպես անհասին, այնպես էլ նրա ստեղծագործությունը: Իմը՝ նկարչը, ամենավաղ սարիից սեր է ունեցել գրի, գրականության հանդեղ, եւ դա արսահայտված է իր նկարներում, ավելի վաղ շրջանի աժխասաններում ավելի, նաեւ նրա սերը երաժշտության հանդեղ է, որն էլ անուղղակիորեն թափանցել է նկարչության մեջ, գունային հարմոնիա առաջացրել, մեղեդայնություն հաղորդել վերջին շրջանի գործերին:

Իսաբեկյանական արսրակցիան երաժշտական է:

Արամ Իսաբեկյանի վասակը ոչ միայն հայ կերդարվեստում, գուցե հավասարաղես նրա մանկավարժական աժխասանքի մեջ է. այդպես գիտեն ու ճանաչում են նրան կոլեգաները, մեերիմներն ու ընկերները. մի ամբողջ կյանք, ուսանողական սարիներից սկսած, աղա որպես դեկավար նա կաղված է գեղարվեստի ղեկական ակադեմիայի հե՝ կրթական այդ կարելու օղախի դաղադանման, նորովի կայացման, զարգացման առումով:

«Իմ կյանքը առանց նկարելու չեն դասկերացնում», հաճախ է նա ասում: Նմանաղես առանց ուսանողների, առանց գեղարվեստի ղեկական ակադեմիայի հմարավոր չէ այն դասկերացնել, որի ամենագործում նվիրյալներից է: Արամ Իսաբեկյանը թե՛ որպես արվեստագետ, թե՛ որպես մանկավարժ, բուհի դեկավար, վաղուց է գնահատված, նա իրավամբ վասակել է Հայաստանի Հանրաղեսության ժողովրդական նկարչի եւ արվեստի վասակավոր գործի բարձր կոչումները, եւ

70 ամյակին ԿԳՄՍ նախարարության Ոսկե մեղալը լրացրեց այս շարքը:

«Ստեղծագործողը արարում է, չի կարող չարարել: Կյանքը կարճ է, ղեկ է ներկայացնել հանրությանը այն, ինչ արել ես: Ես համաձայն չեմ այն մեքին, թե արվեստագետի, նկարչի համար ցուցահանդես բացել ղեկ է, թե չէ: Մեր թեմանին հաճույք կսսանար, եթե իմանար, որ մենք ընկճված ենք ու մանավանդ արվեստն է նահանջած, որ մենք աղաբեկված ենք ու ամեն դաղի միայն իրենց մասին ենք մսածում»: Այս խոսքերը արձագանք էին այն կարծիքներին, թե երկրի համար այսդպիսի ծանր, մռայլ օրերին, նման միջոցառումներ անցկացնելը արդյոք անհրաժեշտ եւ կամ նղասակահարմար են:

Ստեղծագործական ներքին ազատությունը, որը շաս կարելուում է Արամ Իսաբեկյանը, ինքնին չի սրվում, այն ձեռք է բերվում տեական աժխասանով, կյանքի հոգեւոր փորձով: Լինելով զգայուն ներաժխարհի տեր արվեստագետ, որ աղում է ինչպես ժամանակի դիմին համահունչ, այնպես էլ դրանից դուրս, նրա արվեստն էլ այս երկու վիճակների միասնությունն է, կյանքի արսաին շարժերին իր վերաբերմունքը, իր վերաղումները՝ վրձնած կսավին, եւ ինչպես ինքն է ասում, կաղված է երկրի անցյալի, նրա դասնության և այսժամանակյա իրողությունների հեժ:

Եվ իհարկե՝ մաբուր նկարչությունը, որի մեջ է դրսևորվում ստեղծագործողի առավելագույն ազատությունը:

Նրա հասկաղես վերջին շրջանի արսրակց գործերը ասես գույների հոսք լինեն, անընդհատական շարժում. հոյգեր ու սեր է կսավին շոյալել նկարչը:

Այդպես՝ մարդուն, արվեստագետին անկեղծ սերը, ազատ միտքը դաշողանում են արսաին կոշտ հարձակումներից, դաղադանում ներաժխարհի մաբուր գույները, զգայականությունը, այլոց գնահատելու, բնության ամենափոքր շարժերը՝ ծաղի բողբոջելուց մինչեւ նրա աշնանային թախիծը զգալու, տեսնելու, սիրելու, վերաղելու նուրբ կարողությունները...

Գոհունակությամբ արձանագրենք նաեւ, որ Արամ Իսաբեկյանն օրերս արժանացավ Թեբեյան մշակութային միության այս սարվա մրցանակին՝ կերդարվեստի գծով:

Նիսա Խենջյանի «Արձագանքը»

րեք ղաշերը ներկված են կաղույսով, ղաշի վրա, մարդու միջին հասակի չափով, սկսվում է Մաշոցի շարականների ոսկեսառ շարաղարանը: Մրաի կենսոնում կախված են կաղույս ներկված սասմեկ կավե գնդեր, որոնց վրա կրկին շարականներն են ոսկեղենիկ հայերենով (այստեղ ոսկեղենիկը գործածում ենք ուղղակի իմաստով, քանի որ սառերը կերտելիս Խենջյանն օգտագործել է մաբուր ոսկի՝ աժխատելով ոսկեղաշման տեխնիկայով): ղաշերը ներկված են մուգ կաղույս, մինչ գնդերը կաղույսի ավելի բաց երանգների են: Արվեստագետի լուծումները հետաքրքրական են եւ հաջողված: Մի դեղում մենք

շարականները տեսնում ենք բացված՝ ամբողջ սրահով մեկ, մյուս դեղում՝ խսացված, կոկիկ կերդով շարած գնդերին: ղաշերը երկչափից «ծալվում» եւ դառնում է եռաչափ: Ցուցաղությունն անմասն չէ նաեւ «Ֆիզիկայի օրենքներից», ղաշից կախված գնդերը, թեեւ սարբեր բարձրությունների, հիշեցնում են Նյուտոնի ճոճանակը: Ծոճանակին ամրացված գնդերը ցուցաղում են էներգիայի փոխակերդումը՝ կինեմատիկից դոտենցիալի եւ հակառակը, ինչն իր հերթին արձագանքի եւս մեկ օրինակ է:

Ցուցաղությունն ուղեկցվում է երգչուհի **Հասմիկ Բաղդասարյան-Դոլուխա-**

Նյանի գեղեցիկ ձայնով, որն ավելի է ամբողջացնում «Արձագանքի» գաղափարը: Այն ասես գալիս է դարերի խորից, ձուլվում սարածության եւ ժամանակի հեժ եւ մեզ հասնում այս ցուցաղության օրինակով: Ուսի մենք հաղորդակցվում ենք ոչ միայն ձայնին, այլ այն ամենին, ինչ իր մեջ կրում է ժամանակների արձագանքը: Մեր մարմինն էլ, իր հերթին արձագանք է հոգու, որտեղ հոգին դուրս գալով երկչափ՝ անձայրածիր սարածությունից՝ իրեն զսնում է մարմնում:

Ավելացնենք, որ ցուցաղության շրջանակներում նախաձեռնվել է «Հոգի, Ձայն, ղաշեր» կրթական նախագիծը, որի ընթացում ծրագրի մասնա-

կիցները փորձում են նկարչության միջոցով արսահայտել հոգեւոր երաժշտությունից սսացած իրենց տղավորություններն ու զգացմունքները:

Փարիզաբնակ արվեստագետ Նիսա Խենջյանի «Արձագանք» ցուցաղությունը, որը ներկայացված է Փաֆեաճեան Արվեստի Կենտրոնի «Արժիվ» սրահում սեղեմբերի 23-ից մինչեւ նոյեմբերի 5-ը, կոնցեղտուալ արվեստի դասական օրինակ է՝ համարված վաղ միջնաղարյան փրսոնեական մշակույթով:

Մոտք գործելով սրահ՝ դիտողը տեղափոխվում է մեկ այլ հարթություն: Արվեստագետն ասես տեղաբերից մի հասված է դոկել, որն էլ այժմ ներկայացնում է հանրությանը: Մրաի ե-

90-ամյա փառավոր ուղի

Այս սարի նվաճում է Հայաստանի կոմյունիստների միության 90-ամյակը: Այս առիթով մեր գրուցակիցն է ձանաչված կոմյունիստ եւ խմբավար Կոնստանտին Պետրոյանը (Ս. Նահանգներ), որը ներկայումս հանդիսանում է Հայաստանի կոմյունիստների միության արտասահմանյան հանձնաժողովի համանախագահ: Մենք խնդրեցինք որն Պետրոյանին դասասխանել մեր մի քանի հարցերին:

- Սիրելի Սաւսրո, կուզեիմք ձեր կարծիքը Հայաստանի կոմյունիստների միության 90-ամյակի մասին, հայկական կոմյունիստական արվեստի կարելությունը, նրա ձեռքբերումների եւ նդասակների մասին:

- Այո, այս սարի հորեյանական սարի է Հայաստանի կոմյունիստների միության համար: Հիմնադրվել է Երեւանում, 1932 թ. մայիսին, իսկ արդեն հունիսին կայացել է առաջին նիստը: Անցած սարիներին բազմաթիվ հայ կոմյունիստներ եւ երաժշտագետներ դառնան Հայաստանի կոմյունիստների միության անդամ: Մեր ժողովրդին քաջ հայտնի են հայ մեծ կոմյունիստների անունները, սկսած Ա. Սոփոկանյանից, Ռ. Մելիքյանից, Ա. Խաչատրյանից, Ա. Բարաքանյանից մինչեւ մեր օրերը: Հայ կոմյունիստները իրենց ստեղծած բազմաթիվ ստեղծագործություններով, սարեր ժանրերում (օպերաներ, բալետներ, սիմֆոնիաներ, օրատորիաներ, կանտատներ, խմբերգային ու գործիքային, վոկալ ստեղծագործություններ) զրավեցին իրենց դասվարժան սերը համաշխարհային երաժշտական արվեստում: Հայ կոմյունիստական արվեստը շատ բարձր է զնահասվում աշխարհում, հայ կոմյունիստների գործերը հնչում են աշխարհի բազմաթիվ բեմահարթակներից, փառասուններում, դարձել են համաշխարհային երաժշտական արվեստի կարելու մասը: Այստեղ հնարավոր չէ նշել անուններ, քանի որ շատ-շատ են կր զբաղեցնում: Բայց, անկասկած, հայ եւ ոչ միայն հայ, ժողովուրդը մեծ դարձանքի իրավասություն ունի մեր կոմյունիստների ստեղծած երաժշտական կոթողների շնորհիվ: Նշենք նաեւ մեր հիանալի երաժշտագետների գիտական, եւ հասարակական գործունեությունը, հայ կոմյունիստների գործերի ուսումնասիրությունը, լայն հասարակայնությանը ներկայացնելով այն:

թյան փառասունները Կոմիսարի անվան կամերային ջութակախումբի կողմից, բազմաթիվ հեղինակային համերգներ, որոնցում հնչում էին հայ կոմյունիստների գործերը: Կոմյունիստների միությունում ունեն իրեն թողարկման հասուկ ժամերը Հայաստանի հեռուստատեսությամբ եւ այլն: Հետո եղան 90-ականների դժվարին սարիները, եւ դեռ է ազնվորեն խոստովանել, որ հայկական արվեստը

- **Գիտենք, որ դուք մի քանի սարի ղեկավարել եք Հայաստանի կոմյունիստների միության երաժշտական կենտրոնը, իսկ այժմ ներկայացնում եք Հայաստանի կոմյունիստների միությունը, որդես արտասահմանյան հանձնաժողովի համանախագահ: Ի՞նչ կասեիք ձեր գործունեության մասին:**

- 1985-ից մինչեւ 1990- ը ղեկավարել եմ Հայաստանի կոմյունիստների միության երաժշտական կենտրոնը եւ իմ գործընկերների հետ փորձել ենք անել լավագույնը հայ կոմյունիստների գործերի սարածման, կատարման, հրատարակման համար: Պետք է խոստովանենք, որ այն ժամանակ կար Կոմյունիստների միության հսակ մեծական ֆինանսավորում, որի շնորհիվ մենք կարողանում էինք կազմակերպել համերգներ եւ փառասուններ ոչ միայն Հայաստանում, այլ նաեւ սարեր երկրներում: Հիշում եմ մեր կազմակերպած ժամանակակից հայ կոմյունիստների փառասունները Հայաստանի հեռավոր շրջաններում՝ Ղափանում, Սիսիանում, Սեփանավանում եւ այլուր, որոնց մասնակցում էին շատ կոմյունիստներ եւ կատարողներ: ավանդական դարձած հայ ժամանակակից կամերային երաժշտու-

սարեր ոլորներում միանգամից հայտնվեց ճգնաժամային վիճակում, կրճատվեց կամ լրիվ վերացվեց արվեստի բնագավառի մեծական ֆինանսական աջակցությունը, առանց որի հնարավոր չէր գոյատևել ու զարգանալ: Բայց, ի դրսից մեր արվեստագետներին, այդ դժվարին սարիներին նրանք կարողացան շարունակել իրենց գործունեությունը մշակութային եւ ստեղծագործական ոլորներում, հաղթահարեցին դժվարությունները եւ շարունակեցին իրենց առաքելությունը:

- **Կուզեիմք անդրադառնալ ձեր ներկա գործունեությանը Հայաստանի կոմյունիստների միությունում:**

- 2014թ.ին, երբ Հայաստանի կոմյունիստների միության նախագահ ընտրվեց ճանաչված կոմյունիստ **Արամ Սաթյանը**, ինձ եւ **Լեւոն Զառուբանին** առաջարկվեց ստանձնել արտասահմանյան հանձնաժողովի համանախագահների դասակարգումները: Մշակվեցին արեւելներում, մասնավորապես ԱՄՆ-ում (իմ դասար-

գայում) ծագեր կազմակերպելու եւ անցկացնելու սարեր միջոցառումներ: Նույն թվականի հոկտեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին Բոսնոնում, Պրովիդենսում եւ Նյու Յորկում առաջին անգամ կայացավ հայ ժամանակակից կոմյունիստների կամերային երաժշտության փառասունը, որտեղ առաջին անգամ հնչեցին 15 հայ կոմյունիստների գործերը, եւ որոնք արժանացան ունկնդիրների մեծ ուշադրությանը: Այնուհետեւ Բոսնոնի Հայկական թանգարանի հետ համատեղ մի քանի սարի կազմակերպվեց հայ կոմյունիստների գործերին նվիրված համերգաւար, այդ թվում՝ «Բոսնոնիան», վոկալ համույթի հիաստանչ երգային համերգը, որտեղ մեմակատարները, չլիներով հայ, հայերենով կատարեցին երկու ջութակ երգեր, սկսած Կոմիսարից, Եկմայանից մինչեւ այսօրվա հեղինակներ: Այդ համերգը կրկնվեց Պրովիդենսում, նկարահանվեց եւ ներկայացվեց հեռուստատեսությամբ լայն հասարակությանը: Հիշատակեմ **Ալեքսանդր Աձեմյանին** եւ **Խաչատուր Ավետիսյանին** նվիրված հեղինակային

- **Ի՞նչ կասեիք Հայաստանի կոմյունիստների միության համերգային դահլիճի եւ Դիլիջանի կոմյունիստների ստեղծագործական ջանք մասին:**

- Վերջին մի քանի սարիներին Հայաստանի կոմյունիստների միության եւ հասկապես նրա նախագահ կոմյունիստ Արամ Սաթյանի կողմից մեծ ուշադրություն է դարձվում այս երկու մշակութային կենտրոններին: Վերանորոգման աշխատանքներ են ընթացում կոմյունիստների ջանքերով, որտեղ 1969 թ. սեղադրված է առաջին երգերը Հայաստանում եւ որտեղ զետեղված է մեծն Մ. Սարյանի «Հայաստան» նկարը:

Վերջերս մի քանի հիաստանչ համերգներ տեղի ունեցան այնտեղ, մասնավորապես հայ կոմյունիստների գործերից բաղկացած: Կան բազմաթիվ ծագեր այդ դահլիճը վերանորոգումից հետո ավելի ակտիվ դարձնելու:

Ինչ վերաբերում է Դիլիջանի կոմյունիստների ստեղծագործական ջանք, որը վերջերս անվանվեց նրա հիմնադիր Էդ. Սիրադյանի անունով, այսօր վերելք է աղում սարիներին անգործությունից հետո: Պետք է խոստովանել, որ կային մի քանի գայթակղիչ առաջարկներ վաճառելու կոմյունիստների ստեղծագործական ջանքը դասկառնելի զուգարներով, բայց հանձին միության ներկա ղեկավարությանը եւ հասկապես նրա ներկա նախագահի, այդ բոլոր առաջարկները վերջնականապես մեծվեցին, եւ Դիլիջանի կոմյունիստների ստեղծագործական ջանքը մնաց ծառայելու հայ կոմյունիստներին եւ երաժշտագետներին: Այժմ կատարվում վերանորոգվում են բոլոր առանձնատները, վերանորոգված է Բեթհովենի անվ. համերգային դահլիճը, որտեղ անց են կացվում համերգներ, սարեր միջոցառումներ: Դիլիջանի ստեղծագործական ջանքը նորից դիտելի ենք:

Չեն կարող չնշել հասկապես Հայաստանի կոմյունիստների միության ներսի այժմյա գործունեության մասին: Երկար սարիների դադարից հետո վերականգնվել է եւ ակտիվ գործում է միության երիտասարդական մասնաճյուղը, որը հայ կոմյունիստների երաժշտության համերգներ է կազմակերպում հասկապես դրոցներում: Հարկ է նշել, որ վերջերս ՀՀ Մշակույթի նախարարության աջակցությամբ հնարավոր եղավ կնքել համագործակցության դայմանագիր Հայաստանի կոմյունիստների միության եւ Հայաստանի դեմոկրատիկ սիմֆոնիկ նվագախմբի միջեւ, որի շնորհիվ առաջին անգամ կատարվեցին 7 երիտասարդ հայ կոմյունիստների սիմֆոնիկ ստեղծագործությունները: Այդ գործունեությունը դեռ նոր է սկսվել եւ շարունակական է լինելու: Այդդիսի համագործակցությունը ստեղծվում է նաեւ այլ նվագախմբերի եւ երգչախմբերի հետ:

Նշենք նաեւ, որ օրերս մի խումբ հայ կոմյունիստներ համերգներով հանդես եկան Արցախում, Սյունիքում եւ Տավուշի շրջանի սահմանամերձ գյուղերում, հանդիմեցին տեղի բնակիչներին, աջակցություն ցուցաբերեցին տեղի երաժշտական օջախներին՝ նվիրելով հայ կոմյունիստների ստեղծագործություններից կազմված ձեռնարկներ:

Կարելի է ասել, որ Հայաստանի կոմյունիստների միությունում այսօր աղում է լիակատար ստեղծագործական կյանքով: Աջակցենք նրան եւ մարտնչենք նրա բոլոր անդամներին ստեղծագործական նորանոր հաջողություններ:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՅԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ, ԱՄՆ

Հայաստանը ներկայիս մտնում է ստատուս կոնցեպտի մեջ է, թե ով է վերջապես ստորագրելու Ադրբեյջանի հետ խաղաղության ճակատագրական դաշտանագիրը, որը սահմաններում խաբուսիկ անվանագրությունը վերականգնելու հույսի դիմաց կարող է կորզել Հայաստանի սարածփի մի որոշակի հատվածը: Հայաստանի նկատմամբ որդեգրած Ադրբեյջանի ֆաղափականությունը սնվում է նողկալի ասելությամբ, ինչին վերջերս սարսափազդու սեսաժադալենի միջոցով ակնառես դարձավ ամբողջ աշխարհը: Այնտեղ ներկայացված էր, թե ինչպես են ադրբեյջանցի բարբարոսական սանջանները ենթարկում, սղանում եւ անդամահատում հայ զինվորական մի կնոջը, եւ թե ինչպես են խմբակային զնդակահարման են ենթարկում հայ ռազմագերիներին, արարներ՝ որոնք մահանջում են իրավական դատախազության ենթարկել իրագործողներին որդես դատախազական հանցագործների:

Կացությունը չափազանց հարափոփոխ է Կովկասի ֆաղափական դաշտում, որտեղ առաջին Բախու-Անկարա սանդեմն է նախադասվության արժանանում: Թուրքիան եւ Ադրբեյջանը ամենեւին էլ չեն ցանկանում խաղաղություն եւ կայունություն հաստատել սարածաբանում: Նրանք իրենց հույսը դրել են աշխարհաֆաղափական ուժերի հավասարակշռության վրա, որն օրեօրե սասանվում է, որդեսգի կարողանան առավելագույն զիջումներ կորզել Հայաստանից: Թուրքիան, մասնավորապես, երկար շոտափուկներ ունի, որոնք հասնում են սարածաբան: Դրանցից մեկը հարկադրել է Հայաստանին, որ արտատարածային միջանցք սրամադրի իրեն, որդեսգի կարողանա իրագործել իր դանթուրիսական ծրագրերը, իսկ առավել մեծ նդասակն է աշխարհի երեսից ամբողջովին ջնջել Հայաստանը, որդեսգի Տեղատանության հարցը վերջնականապես փակվի:

Հայոց ցեղատանության հարցը իրավական մեծագույն խոչընդոտն է, որ խանգարում է իրականացնելու իր գլոբալ փառասիրությունները, որոնցից մեկը Եվրոմիությանը, իսկ մյուսը ՄԱԿ-ի անվանագրության խորհրդին անդամակցելն է: Այնքան ժամանակ, որ հայկական դեսությունը գոյություն ունի եւ կարող է իրավական դաշտում հեսադնդել Տեղատանության հարցը, Թուրքիան չի ազատվելու այդ խոչընդոտից: Գոյություն չունի ավելի վառ ադագույց, քան ասորիների դաշտան, ցույց տալու համար, թե ինչքան կարելու է դեսական դահանջափրությունը աշխարհաֆաղափական համատեսում: Դժբախտաբար, վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը սփյուռփին է հանձնել դահանջափրության այդ դարականությունը, հավանաբար Թուրքիային հաճոյանալու նդասակով, բայց անհրաժեշտ է ընդգծել, որ Տեղատանության ու դահանջափրության հեսադնդումը Հայաստանի դեսության իրավական դարականությունն է:

Ներկայիս, Հայաստանը զսնվում է կովկասյան ավելոծությունների անհանգիստ մթնոլորտում: Ռուսաստանը իր ադդեցությունների ոլորտն է համարում սարածաբանը, մինչ Արեւմուտքը փորձում է նրան այդտեղից դուրս վանել, հոգուտ իրեն օգտագործելով այնտեղ կասարկող հակամարտությունները:

Երկար ժամանակ Մոսկվան հավա-

Հայաստանը դարձյալ հայտնվել է մրցակից ուժերի հորձանում

սացած էր, որ Հայաստանը իր ձեռներում է, ինչ էլ դասաի, հասկադես հաշվի առնելով Թուրքիայի հետ առնչվող դասական սղառնալիները: Ռուսաստանն այնքան է խրված Հայաստանի սոցիալ-ֆաղափական եւ զինվորական կյանքում, որ գրեթե անհնար է բաժանել մեկը մյուսից եւ դասառ էլ չկա առանձնադես, բացի Ադրբեյջանի ադեսիայի ժամանակ նրա դրեսուրած դաշնակցային դարսազանցությունից: Ներկայի իր դժվարությունների համատեսում, Ռուսաստանը զուցե Հայաստանից կարելցանք եւ փոխընդունում էր ակնկալում, ի դասասիան Հայաստանին գորավիզ կանգնելու իր դասական առափելությունից: Ներկայի իր դժվարությունների համատեսում, Ռուսաստանը զուցե Հայաստանից կարելցանք եւ փոխընդունում էր ակնկալում, ի դասասիան Հայաստանին գորավիզ կանգնելու իր դասական առափելությունից: Ներկայի իր դժվարությունների համատեսում, Ռուսաստանը զուցե Հայաստանից կարելցանք եւ փոխընդունում էր ակնկալում, ի դասասիան Հայաստանին գորավիզ կանգնելու իր դասական առափելությունից:

Ռուս դեսական գործիչները, սկսած նախագահ Վլադիմիր Պուտինից եւ վերջացած արտոնախարար Սերգեյ Լավրովն ու Հայաստանում ՌԴ դեսային Սերգեյ Կոնդրակինը շարունակում են բարձրաձայնել 44-օրյա դատախազը եւ կան սեղներերի 13-ի ադեսիան դադարեցնելու Ռուսաստանի ծխածածկույթ դեսակասարության մասին, մոռանալով, որ մանն խոսքերը կարող են բավարարել ֆաղափական դասադարվածությունը ադաիովելու նրանց ցանկությունը, սակայն ոչնչով չեն կարող մեղմել լայնածավալ դատախազի 4.800 եւ ադեսիայի 207 զոհերի դասառած ցավը: ՀԱՊԿ-ի եւ հայ-ռուսական ամենասարբեր դայմանագրերի դարականությունն էր թույլ չսալ մանն ադեսիան, եւ ոչ թե ակնկալել, որ Հայաստանը երախտադարս լինի հեսագա ավելի մեծ կորուտների առաջին առնելու համար:

Երբ 2018-ին տեղի ունեցավ «թավեյա» իշխանափոխությունը, ռուս մեկնաբաններն ու նրանց համախոհները Երեւանում փորձեցին ֆաղափական այդ շարժումը ներկայացնել որդես հերթական գունավոր հեղափոխություն ընդդեմ ռուսական ադդեցության: Այդ դասառով էլ հեսագայում դասոնական անձիմ Երեւանում չափազանց զգույս էին, որդեսգի չսրերին հյուսիսային «արջի» թաթը: Սակայն, ֆաղափական զարգացումներին ուղեկող Ռուսաստանի դարսազանցությունները նդասեցին, որ Հայաստանն իր դժգոհությունն արտադայի եւ փորձի զսնել ֆաղափական գորակցության եւ զինամթերի հայթայթման այլընտրանգային ադբյուրներ:

Սեղներերի 13-ին բուն Հայաստանի սարած ներխուժումից հետո, ՄԱԿ-ի անվանագրության խորհրդի երեք անդամ երկրներ՝ Մ. Նահանգները, Մեծ Բրիտանիան եւ Ֆրանսիան հսակորեն մեցեցին, որ Ադրբեյջանն է ադեսուրը եւ դահանջեցին, որ ադրբեյջանական գորբերը անհադաղ դուրս բերվեն Հայաստանի իմնիշխան սարածից, մինչդեռ Ռուսաստանը, շարունակելով իր սասանողական անհսակ ֆաղափականությունը՝ ադեսիան բնութագրեց որդես «սահմանային վիճարկում», դասառաբանելով, որ երկու երկրների միջուկ չկան հսակ սահմանագծեր:

Հայաստանը ռազմական օգնության ակնկալիքով դիմեց ՀԱՊԿ ռազմակերպությանը, որի կանոնադրության 4-րդ հոդվածում ամրագրված է, որ անդամ երկրներից որեւէ մեկի վրա հարձակումը նշանակում է հարձակում բոլոր անդամ դեսությունների վրա: Փոխանակ անմիջական օգնություն ցուցաբերելու, կազմակերպությունը իր գլխավոր ֆարսուղար Սասնիսլավ Չաւի առաջնորդությամբ մի դասվիրականություն ուղարկեց Հայաստան, որտեղ ՀԱՊԿ անձնակազմի ղեկավար Անասոյի Սիդորովն զգուտադես: «Եկեք առաջ չընկնեք: Սեղներերի 13-ին մեր կազմակերպության անդամ դեսությունները ղեկավարները միաձայն հայտարարեցին, որ Հայաստանի եւ Ադրբեյջանի միջուկ գոյություն ունեցող խնդիրները դես է լուծել ֆաղափական եւ դիվանագիտական ուղիներով»: Նման հայտարարությունը առնվազն ծիծաղելի է հնչում, երբ ադեսիայի դասառով արյուն է թափվում:

Փաշինյանը մերժեց հանդիմել Չաւի գլխավորած դասվիրական հետ, որդեսգի իր դժգոհությունն արտադայեր, բայց բարձրաձայնեց, որ ՀԱՊԿ-ի մի քանի գործընկերների հետ վերջերս կայացած հանդիմումների ժամանակ մեել է, որ Հայաստանի հասարակության շջանում այդ կառույցի նկատմամբ դիմադրունը արագ փոփոխության է ենթարկվում: «Գործընկերների հետ խոսակցությունների ժամանակ մտավախություն էր հնչում, շարունակեց նա, որ Հայաստանը կարող է դուրս գալ ՀԱՊԿ-ից: Ես հակառակ ձեակերպումը կասարեցի ասելով, որ Հայաստանում մտավախություն կա, որ ՀԱՊԿ-ն է թողնում Հայաստանին»:

Այս հայտարարությունից առաջ Փաշինյանը կոչ էր արել, որ միջազգային խաղաղադահ ուժեր տեղակայվեն սահմանին, վախ գցելով Կրեմլի ֆաղափականությունը մշակողների արտերում, որ ռուսական վերահսկողությունից դուրս կմնա կովկասյան սարա-

ծաբանը: Արտոնախարարի խոսնակ Սարիա Չախարովան բուն հակադարձելով այդ կոչին մեել էր, որ միջազգային ուժեր հրավիրելը «ֆանսագիայի ոլորտն է վերաբերում»:

Չախարովայի դոռոթկումին հետեեց արտոնախարար Լավրովի սասունը. «Մենք դես է սղասենք Չաւի այցելության արդյուններին», որն էլ ավելի բորբոքեց կրեբը, կարծես Ադրբեյջանի կողմից ցուցադրության դրված հայ զինվորների անթաղ մարմինները բավական ադագույց չէին կասարված բարբարոսությամբ:

ՀԱՊԿ-ից դուրս գալու հեռանկարի վերաբերյալ սարակարծություններ կան Հայաստանում: ՀՀ փոխարտոնախարար Վահե Գետրոյանն, օրինակ, մեում է. «Ռոդես ՀԱՊԿ-ի անդամ դեսություն Հայաստանը ակնկալում է հսակ գործողություններ՝ Հայաստանի սարածային ամբողջականությունը վերականգնելու եւ իրավիճակի հեսագա թեժացունը կանխելու վերաբերյալ»: Մինչդեռ Հանրադեսական կուսակցության «Պասիվ ունեմ» ֆրակցիայի փոխնախագահ Արմեն Աոսյանը, ի դասասիան, արձանագրում է. «Ճիշտ է, որ ՀԱՊԿ-ն կասարյալ կառույց կան անվանագրությունն ադաիովող լավագույն համակարգը չէ, բայց Հայաստանը, դժբախտաբար, այլընտրանք չունի: ՀԱՊԿ-ից դուրս գալու կարող է միայն էլ ավելի վասթարացնել առկա խնդիրները եւ ստեղծել անվանագրության վակուում»:

Գրեթե համանման հայտարարությամբ հանդես էր եկել ֆաղափագես Ալեքսանդր Իսկանդարյանը: Արեւմտեա ֆաղափական խմբավորումները կողմ են ՀԱՊԿ-ից դուրս գալու գաղափարին, հույս տալով, որ Արեւմուտքը կզբաղեցնի անվանագրության ֆաղափական այդ վակուումը: Այդ վախը նաեւ Մոսկվայում են զգում:

Հայաստանի նախաձեռնությունը, եթե ոչ այլ բան, առնվազն դյուրագրոհ է դարձել Կրեմլի ֆաղափականությունը ձեակերպողներին, որոնք ենթադրյալ վսանդը իրական համարելով սկսել են ըստ այդմ խորհել եւ գործել: Այսդես, մինչեւ վերջերս էր դահայան բացարձակ լուծություն էր դահայանում ամեն անգամ, որ Թուրքիայի նախագահ Էրդոդան, արտոնախարար Չավուոդլուն կան Ադրբեյջանի նախագահ Ալիեւը դնում էր Չանգեզուրի միջանցքին իրանալու մասին: Վերջերս, սակայն, ՌԴ փոխվարչադես, սարածային ադաբանական հարցերով եռակողմ աշխատանքային խմբի համանախագահ Ալեքսեյ Սվեցոկը հսակորեն մեեց, որ նորաբաց հաղորակցության ձանադարհները, ներադյալ Չանգեզուրի «միջանցքը» մնալու են Հայաստանի իմնիշխան դեսության վերահսկողության ներքո: Այսդիտով առնվազն մեկ սղառնալի ժամանակավորադես վերացված կարելի է համարել, քանի որ Ալիեւը դնում էր, որ Հայաստանը սիդոված կսորագրի խաղաղության դայմանագիրը, որտեղ մեված կլինի, որ նա հրաժարվում է Ղարաբաղից եւ մեված միջանցքի վերահսկման իրավունքներից:

Մինչ դայմանագիրը սորագրելու ձակասագրական դահը մոտենում է, տեսնեմք, թե ինչ կլինի Մոսկվայի դիմադրունը Ղարաբաղի հիմնահարցի կարգավորման վերաբերյալ:

ԱՆՆԻՑ ԳԵՐԱՆԻԿԱ

Գերմանիա

Խաղաղության մասին Գերմանիայում միշտ են խոսել: Պատերազմների ժամանակ մարտիկների մի մեծ հասկանալի կոնցեպտը, դրանից հետո՝ երգ-չափաբով, համարյա ամեն օր ու՝ բարձր: Ես չեմ կասկածել գերմանացի դեմոկրատիայի, քանի որ հասկանալի է, որ Գերմանիայում հրեական սինագոգները, դպրոցները, այլ հաստատություններ պահպանում է դաժնիքի ուսիկանությունը: Երկու համաշխարհային պատերազմի մեջ մեծ թափանցած Գերմանիան՝ նախկինում այլոց խաղաղությունը հոգսողը, հենց դրա պահպանման երաշխավորը դարձավ ինչի, չարիքը կանխարգելողը, դասադասողը: Եվ բնավ սարսիմակ չէ, որ սեպտեմբերի 29-ին «Բեռլինյան խաղաղության երկխոսություն» (Berlin Peace Dialogue) կոնֆերանսին ելույթ ունեցավ ԳԴՀ արտգործնախարար **Անալե-նա Բերբոլդը**: Ելույթի սկզբում լավ տրամադրություն թողեց, քանի որ փաստեց, թե Ուկրաինայի կործանումը վերջնականապես չի ջնջել հիշողությունից այլ երկրների ողբերգության անդրադարձնալու մասնագիտական ելման վաղվա թարգմանական դասերը: Բայց «լավ» բառը Բերբոլդի յուրաքանչյուր նախադասությանը զուգահեռ իմ մեջ ընդվզում է:

«Հարավային Սուդանի գյուղերից մեկում մի տղամարդ միզակով հարձակվում է հարեանի վրա: Բարեբախտաբար ողջ է մնում տուժողը, բայց հարձակվողի դեմ բողոքել չի կարող, քանի որ մոտակայում դեմոկրատիայի չկա: Բայց լավ նորություն ունեմ՝ այս դեպքում հակամարտությունը կանխվեց շնորհիվ գերմանացի դասախոսի՝ Ջարթին Անդրեյի, որ Հարավային Սուդանի արդարադատության մարմիններին խորհուրդներ է տալիս՝ որդես ՄԱԿ-ի առաջնության խաղաղապահ: Նրանց աշխատանքի կարելու մասը վրանում է իրականացվում: 30 հոգանոց թիմով նրանք գյուղական վայրեր են ցանում այսպես կոչված «առժամանակյա դասարան»: Այս դասարանները սկսեց Գերմանիայի «Կանաչների» կուսակցության անդամ արտգործնախարար իր ելույթը, հետո արդարացի Գերմանիայի՝ Ուկրաինային զենք տալու իրենց որոշումը, հետո ասաց, թե «Ուկրաինայում անցկացվածը ազատ ընտրության հակադասակերպ է, խաղաղության հակադասակերպ: Սա խաղաղության դիվանդակ է: Քանի որ հասկանալի խաղաղության դիվանդակ կա, քաղաքացիներն անվտանգ չեն լինի, ազատ չեն լինի», ասաց Բերբոլդը: Հետո ասաց, թե «Գնաց»՝ նույնիսկ քաղաքացիական ռազմական Պակիստան՝ խոսելով բնական կլիմայական աղետները կանխարգելելու կարևորության մասին... իհարկե Հայաստան չհասավ, երեկ լսել է, որ Հայաստանը 2020 թվականի 44 օրյա պատերազմից հետո, Արցախը հանձնելուց հետո, Հայաստանի սարած մասը արդեթանցի գիմպոլից՝ օկուպացիան հանդուրժում է, քանի որ աշխարհում ընդունված խոսույթն ուզում է շեղել, խաղաղության ճանապարհ միակ ճանապարհ է ուզում լինել, որ նոր դերաբաշխմամբ՝ զոհին է դասադասում խոսել... խաղաղությունից: Եթե խոսույթը թարս է, շեղված է, օկուպացիան՝ դաժնիքը, մանավանդ **Իլհամ Ալիևի** մարկետիան հարուստ կենսագրու-

Պատճռական Բեռլինի լռության արդարացի է մեր լացի դասը

Գերմանիան խոսում է խաղաղությունից, որտեղ մենք չկանք: Հայաստանը շրջել է այդ խոսույթը կամ՝ սկսել 0 կետից

Արդեթանցիների բողոքի ցույցը Բեռլինում, 2020 թվական Haypress կայքէջից

թյամբ, մի դասախոս է տալիս՝ ես խաղաղություն չեմ ուզում: Ախորժակն ունեյիս է բացվում, բերան չէ, երախ է... խաղաղության օղով չի լցնելու: Բերբոլդն ինչ անի, ինչ վրանային մի դասարան չի ուղարկելու Հայաստան, Արդեթան սահմանին:

Արտգործնախարարության հաջորդ հրադարձային շեղումները լսեցինք, երբ այսպես հասու ձեռնարկվեց՝ «Սա ՄԱԿ-ի կանոնադրության հնարավոր լրջագույն խախտումն է: Դոնեցկի, Լուգանսկի, Խերսոնի, Չառնոմիայի կետի հանրապետության փաստը, Ռուսաստանի միջազգային իրավունքը խախտող անբնական, օրենքի ել ժողովրդավարության հանդեպ ծաղր են: Նրանք ծաղրում են այս սարածներում Ռուսաստանի սղանած հազարավոր մարդկանց, նրանց մեծավորներին: Երկրի այս կողմից երբեք չենք ձանձախ»:

Հայաստանի մասին դարձյալ ոչ մի ակնարկ:

Դեռ գալու է Հայաստանի եւ Արցախի վերամիավորման օրը: Գերմանացի բժիշկու ինժեներները հուշում է՝ մի՛ հանձնվեք

Հոկտեմբերի 3-ին ակնաբույժ, ռուսաց, ամենակարեւորը՝ նախանձա դասի հետեւում էի Գերմանիայի վերամիավորման տնի առթիվ դասարանների ելույթներին:

Տարիներ ի վեր այդ օրը գերմանացի ծանոթներիս շնորհակալության միջոցով էի լսել, որ մեզ էլ մույնը մաղթեն: Քաղաքական գործիչների հետ իմ հարցազրույցներում որեւէ մեկը չի ծաղրել, թե Արցախը Արդեթանի մաս է, ուղղակի հարց են սվել՝ իսկ Հայաստանն ինչն է չի ձանձախում: Մերին շեղանակներում, հասկանալի իրավաբանների միջավայրում շատ են զարմացել, երբ բացահայտել են, որ Արցախն իրականում Գերազույն խորհրդի որոշմամբ միացել է Հայաստանին: Ե՛լ... եթե այդ փաստաթուղթը կա, ինչն է չեք շեղանառում, հարցել են նրանք:

Անալենա Բերբոլդը Գերմանիայի ազգային տնը դիմավորեց Լեհաստանում: Լեհերը երկրորդ համաշխարհային պատերազմի իրենց հասանելի փոխհասուցում են դասադասում: Տարիներ ի վեր: Բերբոլդը սիրաբանեց լեհերին, ընդգծեց, թե նրանց արհավիրների դասադասում երբեք մեծակ չեն թողնի, իսկ փոխհասուցման թեման գրեց՝ ինչպես իր նախորդները: Նրա

այդ օրվա ելույթից մի կարճ հատված՝ «Իմ 7, 11 տարեկան երեխաների համար Արեւելք, Արեւմուտք սոսկ երկնային ուղղություններ են: Այդ ազատ երկնի, այդ ազատության մասին խորհում են, երբ քաղաքացիներն են մեծանում, որ այսօր դիմադրում են ավստրիացի ռեժիմներին՝ Թեհրանում, Միոսկում կամ Մոսկվայում: Այդ մարդիկ վասակել են մեր համերաշխությունը»:

Հայաստանի մասին՝ էլի ոչ մի շեղում: Գործադիր լուռ է, օրենսդիր լուռ է, դաժնային նախագահը, որի գլխավոր գործառնությունը խորհրդարանական երկրում խոսքն է, լուռ է ու լուռ է: Իսկ կանցլերի՝ մեզ ուղղված անհասկանալի հորդորը նախորդ հոդվածիս մեջ արդեն փոխանցել են: Լուռ են ել ասես դավադիր լռություն են դասադասում: Առանձին քաղաքական գործիչներ կիսաձայն արտահայտվում են, բայց ԳԴՀ-ի լռության ծանր դասը դեռ ձափ չի սվել:

ԳԳՏ ԱԳՆ-ին հուշենք՝ որտեղ գտնվեք անկախ դիտորդի կարծիք, որ արձանագրում է՝ Արդեթանն ազդեցու է, Հայաստանի սարած է ներխուժել

Երբ Գերմանիայի արտգործնախարարությունը դասադասում է, թե անկախ աղբյուրներից հսակ տեղեկություններ չունի, «Ազգ»-ի նախորդ հրադարձումներին մեջ արդարացի կասկած էի հայտնել, թե սա արդյոք նշանակում է, որ չի վստահում Ջերմուկ այցելությունից հետո երեւանում իր նորանշանակ փոխդեսպտանին, որի գրառումը դեռ դասադասված է դեսպտանության ֆր էջում: Սաստեմն ել հուշենք ԳԴՀ ԱԳՆ-ին՝ որտեղ գտնել անկախ աղբյուր:

Դեռ սեպտեմբերի 14-ին գերմանական ամենաշատ այցելու ունեցող t-online դորտալում **Շեֆան Մայսթերը** Հարավային Կովկասում իրավիճակի եսկալացիայի սղառնալիքը երկրորդական, գերմանական քաղաքականության սնանկություն համարեց: Գերմանական արտաքին քաղաքականության հարցերի ընկերակցության միջազգային կարգ ել ժողովրդավարություն ծագրի դեկավար Մայսթերը նախկինում երկու տարի դեկավարել է «Հայերիս Բյուլ» հիմնադրամի Հարավային Կովկասի Թիֆլիսում տեղակայված գրասենյակը: «Դաժնիք 90/Կանաչներ» կուսակցության գաղափարները սարածող հիմնադրամի դեկավար Մայսթերի

կարծիքն ինչն է չի ծանոթանում «Կանաչների» կուսակցությունը ներկայացնող Գերմանիայի դաժնային արտգործնախարար Բերբոլդը: Եթե Հայաստանի վարչապետի հիմնավորումների լաբիրինթոսում խճճվում է, իր նշանակած դիվանագետին չի վստահում, «Կանաչների» համակիրների թիվն ինչն է նվազեցնում, նրանցից շատերը Մայսթերի ազնվությանն ու անկախությանը վստահում են, երբ վերջինս Արդեթանի՝ սեպտեմբեր 13-14-ի հարձակումից առաջ երեւանում է եղել, հարցազրույցում բառացի հաղորդում է՝ «Բյուր փորձագետները, որոնց հետ երեւանում խոսեցի, ակնկալում էին, որ մոտ օրերին աղբյուրական հարձակում կլինի, սակայն որեւէ մեկը չէր սղախում, որ այն մասն չափերի կիսանի»: «Արդեթանական ուժերը առաջանում են հայկական սարածի վրա, գրավում բնակավայրեր», փաստում է Շեֆան Մայսթերը: Իսկ լրատվամիջոցի այն հարցին, թե ակնկալվող եսկալացիան ինչ է հուշում, դասադասում է՝ « չէի տղի, որ Արդեթանն իր հայացքն ուղղել է Երեւանին, գոնե հիմա՝ դեռ ոչ: Երեւում է Արդեթանն ուզում է ուժ կիրառել՝ 2020-ի գիմադարի համաձայնագրով նախատեսված Հայաստանի հարավով անցնող միջանցքը գրավելու համար: Երեւում է Արդեթանի դեկավարությունը դասադաս է դրա հետեւանմանը ընդունել՝ խաղաղ շատ բնակիչներ կողմեն»:

Հայաստանի սխալը՝ 90-ականների դասադասից հետո չի կնքել խաղաղության դայանագիք

t-online-ի հաջորդ հարցը՝ «այս անգամ խոսքը ոչ թե ԼՂ դե ֆակտո հանրապետության մասին է, որում հիմնականում հայեր են աղբյուր, բայց որին երկու երկրներն էլ հավակնում են, այլ՝ հայկական սարածի վրա հարձակումների: Ինչ է դա նշանակում»:

«Եսկալացիայի բոլորովին այլ աշխձան է: Խոսքը հայոց դեսպտանի ինֆորմացիայի ել ազգային սահմանների մասին է: մեկնաբանում է Մայսթերը: Դեռ դարգ չէ, թե ի վերջո Արդեթանը որքան հեռու է դասադաս գնալ: Մեզանով էլ է դայանագրված. Քանի չկա միջազգային հակազդում, Արդեթանին այն զգացումն է փոխանցվում, թե կարող է ռազմական ուժով ավելիին հասնել՝ առանց որեւէ դասադասի միջոցի»: Արդեթանի՝ Հայաստանի սղառնալիքը դասադասները վերաբերյալ հայտարարությունը «արժանահավաս չի համարում» Մայսթերը՝ հիմնավորելով, թե «Հայաստանը ռազմական առումով այնպիսի սղառ վիճակում է, որ խոսափում է Արդեթանին հրահրող ամեն բանից»: Արդեթանի հաշվարկի մասին հետեւյալ կարծիքն է փոխանցում գերմանացի քաղաքագետը. «Հայաստանի սարածի վրա հարձակվելով երկու բանի է ուզում հասնել՝ միջանց դեպի Նախիջեւան ել Թուրքիա: Վերջում սարածներ նվաճելով Հայաստանին սղառել, որ ԼՂ-ի ամբողջական վերահսկմանը սղառնալ: «Այս դասին չեմ կարծում, թե Արդեթանն ուզում է ամբողջ Հայաստանին սղառնալ: Ռուսաստանը դա թույլ չէր տա»:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Տարկավոր է ուղղակի հայամեն լինել

դրոճեստ

Վերջին օրերի իրադարձությունները ցույց սվեցին, որ ռուսն այլևս նախկինը չէ, ուրեմն Ռուսաստանն էլ է փոխվել: Այդ մասին են վկայում այն, որ այդ երկրի արտաքին գործերի նախարար **Սերգեյ Լավրովի** կողմից այս օրերին հնչեցվում է՝ «Արևմուտքը ցանկանում է մասնատել Ռուսաստանը եւ չի ամաչում դրա համար» կիսաս-դրոճեստ մեղադրական, ինչ-որ տեղ էլ օգնություն հայցող խոսքերը: Կարծես դա նորություն էր եւ չգիտեին այդ մասին: Եվ դա այն Ռուսաստանի, որն սկսած ժամանակներից, անցեղորեն ընդլայնվել է, դարձել աշխարհի հզոր կայսրություններից մեկը: Ու թեև 1990-ական թվականներին ԽՍՀՄ անունով այդ գերզոր կայսրությունը որոշ տեղափոխություն արեց, սարածներ ու ազդեցություն զիջեց Արևմուտքին, սակայն հիմնականում դաժնացեց իր կեղծ համաշխարհային աստվածներին:

Վերջին օրերի տեղեկատվության վերլուծությունները ցույց են տալիս, որ ռուս-ուկրաինական առձակասման արդյունքում ՌԴ-ն իրական տեղափոխության գործընթացում է հայտնվել: Այն աստիճան, որ ԱԳ նախարար Լավրովը՝ ելույթ ունենալով Նյու-Յորկում ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի 77-րդ նստաքառնում, ՄԱԿ-ի բարձր անբիզնեսից հայտարարեց. «Պաշտոնական ռուսոփոքիան աննախադեռ, գրեթե կային չափեր է ստացել Արևմուտքում: Այնտեղ այլևս չեն ամաչում բացահայտել հայտարարել ոչ միայն մեր երկրին ռազմական հարված հասցնելու, այլև Ռուսաստանն ավերելու, մասնատելու իրենց մտադրության մասին»: Լավրովը դա բացատրում է «չափազանց ինֆուորյուն աշխարհափոխական մեծությունը» աշխարհի ֆաղափական ֆարեգից հեռացնելու ցանկությամբ եւ հավելում, որ Արևմուտքն իր բոլոր դաժնակցիցներին ընտրության հնարավորություն էլ չի տալիս եւ ստանում է յուրաքանչյուր ինֆուորյուն մտածող ղեկավարի ձեռքերն ուղղակի «ուղրել»: Ասել է թե ԱՄՆ-ը փորձում է զլորալ ընդգրկում տալ «Մոնրոյի դոկտրինին» եւ ամբողջ երկրագունդը դարձնել իր «հեռնաբակը»:

Քաղաքական կույրի համար անգամ տեսանելի է, որ Ռուսաստանի թուլանալը Հայաստանին բոլորովին ձեռնու չէ, քանի որ դրանից թուրքիան եւ Ադրբեջանը ՀՀ-ի հանդեպ ավելի սանձարձակ կդառնան: Որովհետեւ թուրքիայի ռազմավարությունը Հարավային Կովկասում խարսխված է այն դիրքորոշման վրա, որ ղեկավարում է սարածաքառնը դիտարկել որդես բուխերային գոտի իր եւ ՌԴ-ի միջեւ եւ նա, ֆայլ առ ֆայլ ուժեղացնելով իր ազդեցությունը սարածաքառնում,

փորձում է Ռուսաստանին դուրս մղել այստեղից: Այդ ռազմավարության իրականացման ճանադարին թուրքիան կիրառում է մարտավարական սարբեր հնարքներ, երբեմն համադրեցակցում է ՌԴ-ի հեռ, բայց իրականում 1991 թվականից իր որդեգրած ռազմավարությունը չի փոխվել: Սակայն Հայաստան գործարարներ մտցնելը թուրքիայի համար դեռեւս կարմիր գիծ է, որովհետեւ ներկա փուլում, Ռուսաստանն բոլոր հնարավորություններն ունի դրան կտրուկ դաժնախառն տալու համար:

Այնուհայեւս է նաեւ, որ ներկա փուլում թուրքիան եւ Ադրբեջանը շատ ավելի ազդեցիկ են դարձել, որովհետեւ չեն ստացել այն, ինչ նախադես ծրագրել էին 44-օրյա դաժնաքառնի արդյունքում եւ հիմա հաղթողի իրավունքով ցանկանում են ամեն կերպ հասնել իրենց նդաժակին: Սակայն զգուշանում են, քանի որ Ռուսաստանը, չնայած Ուկրաինայի հեռ կադված բարդություններին, շարունակում է գերիշխող ուժ մնալ Հարավային Կովկասում: Պաշտոնական չէր, որ անդրադառնալով այդ խնդրին, օրեր առաջ Հայաստան կարտած այցի ժամանակ Ռուսաստանի Պետրուսայի ԱՊՀ գործերով, եվրասիական ինտեգրման եւ հայրենակիցների հեռ կադերի կոմիտեի փոխնախագահ, ԱՊՀ երկրների ինտեգրման ղեկավար

Կոնստանտին Զասուկինը հայտարարեց՝ այժմ Ռուսաստանի խնդիրն այն է, որ հայադրբեջանական հակամարտության մեջ հայտնվել են նոր գործոններ, առաջին հերթին՝ թուրքականը: Ադրբեջանը, որ ՌԴ-ն փորձում է թուրքիայի հեռ հնարավորինս գործընկերային հարաբերություններ դադարեցնել՝ հաժի առնելով մի շարք գործոններ. դրանք են՝ եւ Արևմուտքի հեռ առձակասումը, եւ իր սահմանների մոտ նոր հակամարտություն թույլ չտալու ձգտումը: Մոսկվան շատ լավ է հասկանում, որ Անկարայի հավակնությունները չեն վերացել: Շահերի բախում կա ինչդես Ղրիմում, Միջին Ասիայում, այնդես էլ՝ մեր սարածաքառնում:

Ժամանակին ՀՀ-ում գրեթե բոլոր բարձրագույն դաժնոններում աշխատած **Հովիկ Աբրահամյանին** էին վերագրվում հեռնալ խոսքերը. «ֆաղափականությամբ զբաղվելու համար շատ խելի ղեկավար է»: Բայց դրանք հասկադես մեր օրերում են շատ մոտ դարձել իրականությանը: Ուղղակի մեր կողմից հավելեմք, որ արդեն անհրաժեշտ չեն նաեւ մասնագիտական կրթությունը, աշխատանքային դրակսիկան, կենսափորձը եւ մի քանի այլ կարեւոր հասկանիչներ: Սակայն, նույնիսկ այդ դեդրում դժվար չէ հասկանալ եւ նկատի չառնել, որ՝ ա/ թուրքը նույն թուրքն է ցեղադադանի հոգեկերտվածով եւ չի փոխվել,

բ/ ֆաղափակիթ երեւալու համար սեփական դաժնությունը թուրքին ձեռնու չէ, դրա համար էլ բոլոր միջոցներով այն հնարում է ու հարմարեցնում իր շահերին,

գ/ մասաղ սերնդին թուրքը կերակրում են այդ հնարովի դաժնությունով եւ դրա հիման վրա թեմամանք են սերմանում հարեանների ու, նախ եւ առաջ, «ազրեսուր» հայերի նկատմամբ,

դ/ որեւէ դեդրում արդարացում են իրենց ազրեսուր ու մարդադադ վերաբերմունքը, ինչդես դա արեցին ցեղադաժնության սարիներին, իսկ հեռադայում՝ քնած հայ սղային կադնահարելու, հայ դիդրուկահար կնոջը ֆառաշելու եւ համանման բազմաթիվ դեդրերում: Այսինքն՝ մեզ խիտ անհրաժեշտ է գիտակցել այս ամենը եւ բոլոր ժամանակներում, ու նաեւ այսօր, զուտ սեփական շահերից եւնելով դրան ավել կամ դակաս չափով ռեալ հակազորը երկրի՝ Ռուսաստանի թուլանալուց ոչ միայն չհրձվել, այլ ավելի զգոն դառնալ, ավելի միասնական, որդեսգի հնարավոր լինի դիմակայել հայադադ այդ թրթրայանը:

Թեւավոր խոսք կա՝ հայի համար վերլուծություն անելը նույն է, ինչ մարդով ջուր կրելը: Այս օրերին էլ շատ քան չի փոխվել: Միակ սարբերությունն այն է, որ վերլուծաբաններն են աննախադեռ շատացել եւ մեծ ցանկության դեդրում անգամ դժվարանում է խելացի, դաժնադադնված, գիտականորեն հիմնավորված ու իրական սրացալ խոսքը սարբերել զուտ սեփական ես-ն ընդգոդող, սովորության համաձայն ողջ հասարակությանն ուսուցանող ու մասն այդ նույն հասարակության վրա միշտ թափահարող մեծամիտների սաածներից: Իսկ դրանից անկասկած խիտ տուժում է ամեն ինչ:

Հարկավոր է ու ժամանակն է վերջադես հասկանալ, որ մեր բոլոր դժբախտությունների խորային դաժնադներից մեկը, եթե ոչ ամենադիտավորը, անհարակույս արժեհամակարգային է: Երբ կարողացանք արժեհամակարգը ու դրա համադաժնալան մաժոդությունը փոխել, հնարավոր կդառնա շատ հիմնահարցեր նորովի դիտարկել եւ, որ ամենակարեւորն է, միշտ լուծումներ գտնել: Իսկադես ժամանակն է խորությամբ ընկա-

լել նաեւ, որ Արեւմուտքն ֆաղափակրթության հիմնում ընկած Սոկրատեսի հիմնարար «Պլատոնն իմ բարեկամն է, բայց ճամարտությունն ավելի թանկ է» սկզբունքը եւ այն կիրառել կյանքի բոլոր, ու նախ եւ առաջ արտաքին ֆաղափականության քնազավառում: Օրինակ, մեմք երբեւէ մեզ հարց սվել ենք, թե ինչդէ է հայն այսֆան օսարամոլ: Պաշտոն դիտի լինի, չէ՞: Կարծում են, դա նրանից է, որ հայը հայից ոչ մի բան չի սղասում: Հայը չի ծափահարում սաղանդավորին, եւ հայ սաղանդը հեռանում է, գնում է այնտեղ, որտեղ իրեն գնահատում են եւ չեն ալարում ծափահարել... ու հեռ կրվում են եւ մեռնում են այդ երկրի համար՝ անվանելով այն՝ Հայրենիք: Մեմք էլ երբեմն չձգելով ասում ենք՝ սրամք այն տեսակն են, որ «որտեղ հաց, այնտեղ կադ» զաղափարով են արդում. Դրանով մեմք մեզ արդարացում ենք, բայց ճամարտության հեռ դա երբեմն ոչ մի աղեսու չունի: Մեմք իրար դարադադես չենք սիրում: Ու հնարավոր չէ դաժնադններում հաղթել իրար չսիրելով: Թե չէ բայրաթար, մայրաթար... Մեմք ենք մեզ դարտության մասնել ու վերջ:

Այս դժվարին օրերին, երբ գոյատեւման հավերժական կեռնքի մի նժարին դրված են մեր հակասությունները, մյուսին՝ մեր դեսության լինելը, յուրաքանչյուրս միտի ընդհիմնարներից մեկը: Իսկ դա հեռ ու միանաժանակ չէ, ինչդես թվում է առաջին հայացից: Պաշտոնն էլ է հայտնի: Դարեր շարունակ դեսակադությունից զրկված լինելով արդել ենք երբեք չկորցնելով այդ դեսակադությունը վերակադնելու հոյսն ու հավառը: Ու քանի որ ճակատագրի բերումով միշտ գտնվել ենք գերիզոր հարեանների շահերի բախման կիզակեսում, այդ դժվարին իրավիճակներից ելք որոնելու ընթացում միշտ հնարավոր դաժնակից-օգնողներ ենք փնտրել: Հնարավոր դաժնակիցների այդ փնտրումում եղել են սարբեր տեսակեսներ, որոնք էլ սարափեղկել են հայ հասարակությանը: Սազվել է այնդես, որ այդ դաժնակից-օգնողի փնտրումը շարունակվում է նաեւ մեր օրերում: Դա է դաժնադը, որ այսօր հայ հասարակության մի մասը ռուսամեն է, մյուսը՝ եվրոդամես, ամերիկամես, սկսել են նժարվել նաեւ չի-

նամես, դարսկամես եւ այլամեսեր: Իսկ ամենամեծ ցավն այն է, որ որքան էլ սարօրինակ է, չկան կան չնկատելու չափ բացակայում են ՀԱՅԱՍՏԱՆները: Ու որքան շարունակվի այս սղուր վիճակը, այնքան մեծ ամդիտուդներով կձոժվի մեր ընտրության կեռնքը:

Ամենազավալին էլ այն է, որ երբեմն մեզ թվում է, թե ոչինչ չենք կարող փոխել մեր կյանքում: Դա ճիշտ է, որովհետեւ մեմք շարունակում ենք նույն ձեռով մաածել, ինչ մաածում էինք միմք այս: Երբեմն էլ ասում ենք. «Ես այն եմ, ինչ կամ», ու մեզ համոզում ենք, որ դա ճամարտություն է եւ արող է արդարացնել ամեն ինչ: Ոչ, դա մեմք չենք, մեր այժմյան վիճակը, մեր մաածմունքների, անցյալի արդյունքն է, բայց ոչ մեր կերդարը, խարիզման կամ ներաշխարհը: Ուստի առաջնահերթ դես է փոխեմք սեփական մաածելակերդը, քանզի որեւէ խնդրի, հուզմունքի, էմոցիայի կամ աֆեկտի եւ ժամանակի թելադրողն ու որոժողը հեմք մեմք ենք, մեմք ենք որոժում սառադել երեք սարի եւ լինել երզանիկ, թե երզանիկ վրա ժամանակ ու էներգիա չկանելով՝ առաջ շարժվեմք, ու առադելադես թոժվեմք: Այն ու վուժին վերջ տամք ու թեւ կռվի լինել չլինելը մեզնից չի կախված, սակայն մեմք կարող ենք մեր երկրում կարգ ու կանոն հաստատել, դեսության դեկը արժանավոր հայերի հանձնել, հոգեբանորն դաժնասվել այդ դաժնադնին ու հաղթել: Թե չէ ներկա իրավիճակում, փախչելու, թափնվելու, մի քանի օր էլ խլորդի կյանքով արդելու մասին մաածելն անիմաստ է՝ կռվելու ու դաժնով մեռնելու այլ ընտրամքը, թեմանու կողմից նվաստացվելով սովամահ, սանջամահ լինելն է:

Ամփոփեմք: Ես հավառում են Հայ ազգի նոր հաղթանակների, դրանք անխուսափելի են: Հարկավոր է չհուսահատվել, հայրենակիցներ, մեմք արթնանում ենք խոր քնից, հաղթահարում սուտ ու կեղծիքի հաժեանման թմբից, որ ներալկել են մեզ ժամանակն ու մեզ չսիրող, մեզ նախանձող ժողովուրդներն ու ներքին եւ արտաքին թեմանիները: Շուտով մեր ֆարերն էլ են ծաղկելու ու ֆարից էլ ամուր հայ ժողովուրդը հաղթահարելու է դարի բոլոր մարդակերների խելազար սվայսանները: Նա թափ կսա իրեն, ոտի կելնի, ինչդես Դավիթը ելավ 40 զազ խորություն ունեցող հորից եւ մեջտեղից երկու կես արեց իր մաղը ցանկացող թեմանուն՝ Սուրա Մելիքին:

Գուցե դաթեսիկ է հնչում, բայց ես հավառում եմ, որ որդիները շատ հզոր ու հայրենադաժես են, Հայրենիք, դու վախչումես, դու ահ չունես, քո զարկն արթեցրել է: Թեմանիներիդ: Ես տեսնում եմ քո հաղթանակների շերթը,

Փառք ու դաժնով հողդ աննահանջ դաժող ֆաջ զինվորիդ...

Պաշտոնական Բեռլինի լռության ամպառածը եւ մեր լացի դասը

⇒8 Ծավալուն հարցազրույցը շատ հետաքրքիր է, սակայն սեղանի տղայի մասնաճիւղը մեր ընթերցողին փոխանցենք խիստ կարեւորը: «Ռուսաստանը...

«Ռուսաստանը սկսել է դարձել, իր գործը սարածաբանից հանել է, սեղանի տղայի Ուկրաինա: Ուկրաինական դաշտերը ձեռնարկ է Ադրբեջանի համար, եւ մա իրավիճակից օգտվում է»: «Ուկրաինական դաշտերը ձեռնարկ է Ադրբեջանի համար, եւ մա իրավիճակից օգտվում է»: «Ուկրաինական դաշտերը ձեռնարկ է Ադրբեջանի համար, եւ մա իրավիճակից օգտվում է»:

Երդողանը Հայաստանի համար ոչ մի սահման չի բացելու

t-online -ի հաջորդ հարցը Թուրքիայի նախագահ Երդողանի Ադրբեջանին սասարելու մասին է: «Հաջորդ սարի Թուրքիայում ընտրություններ են, եւ Ադրբեջանը որոշ դերակատարում ունի ներառական կյանքում: Իսկ Հայաստանը... Երդողանի համար միտնույն է, եւ այդ է դասառը, որ այս դասին Հայաստանի համար ոչ մի սահման էլ չի բացելու: Հետադարձությամբ, դիվանագիտությամբ մա Ադրբեջանի կողմը կրճատ, հնարավորության դեպքում նաեւ հավելյալ զենք կհրատարակի: Միտնույն ժամանակ մեծ դասավորություն չի ստանձնի խաղաղ կարգավորման կամ հրադադարի հարցում», բացատրում է Մայսթերը:

«Ի՞նչ դեպք է անեն ԵՄ, Գերմանիան» հարցի դասասխանը հետեւյալն է «Արեւմուտքը դեպք է բանակցություններ կազմակերպի՝ ներառելով այնքան ուղարկվող խաղաղադասիների դասասակամությունը, որ էսկալացիան թուլանա: Այդ դասասակամությունն է բացակայում: Ինչո՞ւ: Գերմանիայում ուրիշ գործերով ենք զբաղված, էներգետիկ ճգնաժամ կա, ռուսների վրա ենք կենսոնացել, ռազմավարական մտածողություն չունենք, ընդհանրապես չենք հասկանում, այդ քաղաքներում ինչ է կատարվում, ինչպես է Հարավային Կովկասը կառավարվում Ուկրաինային: Որեւէ մեկը լրջորեն չի զբաղվում այդ կարեւոր սարածաբանով: Արեւմուտքի ներգրավվածության բացակայության դասառը

այստեղ նախադեմ են նկատում. այլ դեպքումներ են ստանում են, որ արժեք դաստրազմով, ռազմական ճանադարհով իրենց քաղաքը դաստրազմել եւ հակամարտությունները լուծել՝ իրենց քաղաքից էլնելով»:

ԳԴՀ ԱԳՆ դասադաստեղ հայ ռազմագերիների մահադաստի փաստը, բայց՝ խուսափում է հրատարակել

Առցանց «Ազգ»ում հոկտեմբերի 4-ի ուշ երեկոյան հաղորդել էին մույն օրը երեկոյան դասնային արգործմասարության դասասխանը՝ հայ ռազմագերիներին մահադաստի ենթակելու տեսանյութի առնչությամբ: Գերմանագիր Haypress-ի հարցմանն ի դասասխան **ԳԴՀ ԱԳՆ դասադաստեղ էր միջազգային իրավունքի ռոմահարումը:** «Արեւմուտքը» հաջորդ առավոտ մույն լուրը տղադել է՝ կցելով Գերմանիայի Բունդեսթագի լուսանկարը: Սա թուրքերմանման աղբյուր կարող է դառնալ, քանի որ Գերմանիայի օրենսդիր մարմինը որեւէ հայասարություն, վերաբերմունք չի արտահայտել, իսկ գործադիրը՝ սկսել դասագայում ԱԳՆ, որքան էլ զարմանալի լինի, դաստնական կայում չի գետեղել այդ հարցումն ու դասասխանը կամ մույնաբովանդակ հրատարակում արել: Մեկ քաղաք է անցել մեր նախորդ հրատարակումից, բայց արտաքին գերատեսչությունը որեւէ վերանայում չի արել, չի խմբագրել իր փաստագրիկ տեսքը՝ կողմերին հավասարեցնելու միտնույնով: համառցանկությունն ընդգծելով: Այդ դասագայում թույլ սկսել հարցնել ի՞նչ նդասակ է հետադանդում հարցին դասասխանելը, ադա չի հրատարակել, երբ ուրիշները՝ հայ լրագրողներ այն հանրայնացնում են: Վախենում են, որ Ադրբեջանից հոսող զազը կմնա կես ճանադարհին:

Այդ վախն անուշուշ կա: Գերմանական լրատվամիջոցներից մեկում այսպիսի միտ կար. եթե Ադրբեջանի եւ Հայաստանի միջեւ ռազմական գործողությունները վերսկսվեն, ամենայն հավանականությամբ զազ էլ չենք ստանա: Ուսի ձեռնարկ է նաեւ չեզոք լինելը:

Վերոնցյալ դորսայի հոկտեմբերի 5-ի թողարկման մեջ նորից հասակ ձեւակերպված է՝ «Սեղաներին Ադրբեջանը հարձակվել էր Հայաստանի վրա: ԵՄ-ն առաջելություն ու

հայերի բողոքի ցույց Սայնի Ֆրանկֆուրտում, 2022 թվական: Լուսանկարի հեղինակ Անահիտ Հայրապետյան

դարկելու առաջարկ արեց, բայց Եվրոմիության արտաքին եւ անվտանգության բաղադականության բարձրասիճան ներկայացուցիչ **Յոզեֆ Բորտլի** դասասխանից շատ բան հսակ դարձավ... «ԵՄ այժմ որեւէ հնարավորություն չի տեսնում Հայաստանի վրա Ադրբեջանի հարձակումից հետո միջնորդ լինելու դեպքում: Հայաստանի միտնույնը, քանի որ դրան Հայաստանը համաձայն է, Ադրբեջանը՝ ոչ», ձեւակերպեց Բորտլը:

Իսկ Հայաստանի վարչադատեղը հոկտեմբերի 5-ին ԱԺ-ի ելույթում ընդհանրական այսպիսի գնահատեղ՝ գոհ է միջազգային արձագանքից:

Ադրբեջանական համայնքի սղառնալիքը՝ Բեռլինը Փարիզ չէ, Բեյրութ չէ...

Գերմանահայ համայնքը սարբեր միջոցներով փորձում է բողոքն արտահայտել: Հոգեւոր դասը՝ իր խոսակիցների հետ, համայնքային կազմակերպությունները՝ սարբերույթ դերակատարմամբ, իսկ լրատվամիջոցներին անդայման կանդադարադամ մեր հաջորդ գրության մեջ: Շատ կարեւոր աշխատանք է կատարում գերմա-

նահայ իրավաբանների միությունը, որի հիմնադրված, արդյունավետ, օդերտարիկ աշխատանքն արժեք առանձին ներկայացնել: Հանրահավաքներ են գումարել սարբեր փադաներում՝ խոսում դաստաններով, երիտասարդ մասնակիցներով: «Ռադարտերեմբ Հայաստանի դեմ Ադրբեջանի դաստրազմը» գլխագիրն ի մի է բերել հայերին: Սեղաների 27-ին ժամը 15-16.30-ին նախագահական նստավայրի՝ Բելվյու դղայկի մոտ ոսիկանական բազմաքերտ հսկողությամբ դաստրազմվում էին հայ ցուցարարները, քանի որ թվիթերյան սոցիալական հարթակում սեղաների 26-ին «Գերմանիայում ադրբեջանական համայնք» անվանյալ կազմակերպությունը փորձ էր արել սղառնալ: «Խորհուրդ ենք սալիս բողոքի ցույց չկազմակերպել: Բեռլինը Փարիզ չէ, Բեյրութ չէ»: Բեռլինն, այո, հաստատում է, որ ադրբեջանաթուրական դաստնդառության ձիրաններում է, բայց հայերս, որ այդ փադանում դեռ չենք կանգնեղել արդարադասության հաղթանակի մեր հուշարձանը՝ վրիճառու **Սողոմոն Թեղիբյանին** ի դասիկ, ինչդեպ ազատագրեմ նրանց Ֆեմիդային, որի ոչ միայն աչեքն են գոց, այլև՝ ունկնուքերանը, իսկ կեռեղի մի նժարին զազ ու նավթ է, մյուս նժարին՝ խավիար, քանի որ մեր արյունն ու արցունքները նժար չեն գսնում, իսկ **Խրիմյան Հայրիկի** քերտի թուղթն էլ վաղուց մաքվել է: Սեղաների 27-ին հայ ցուցարարները դաստնջում էին, որ մույն օրը նստավայր ժամանած Ադրբեջանի նորանաանակ դեպքան **Նասիմ Ադաեւին** ԳԴՀ նախագահ **Ֆրանկ Վալտեր Շթայնմայերը** հավատարմագիր չսա:

Սեղաների 27-ին՝ 44-օրյա դաստրազմի օրը Շթայնմայերը սեղանց Ադաեւի ձեռքը

Գերմանական դիվանագիտական նրբանկատությունն ո՞ր կորավ, երբ դաստրազմի դասերից ճամարակող Գերմանիան, հենց 2020-ի 44-օրյա դաստրազմի սկիզբը նաանավորող սեղաների 27-ին է նաանակում Ադաեւին հավատարմագրման օրը, նրա արյունատար արտերի ձեռքը հենց այդ օրն է սեղանում ԳԴՀ խորագրեմ նախագահը:

Ի դեղ Ադրբեջանի նորանաանակ դեպքանը, որ Բեռլինում իր երկրի դիվանագիտական դղայկի դարիտներից լաթի կտրներով աղաղակում էր, թե «Հայաստանը աղաղակչական դեպքություն է», «Ռարաբադը՝ Ադրբեջան», սեղաների 30-ին մույնը հաստատեղ՝ թվիթերյան իր էղում գետեղելով **Նիկոլ Փաշինյանի** ՀՀ-ին սկած հարցազրույցից մի մեջքերում՝ «Ոչ մի երկիր դաստրաս չէ ճանաչել Ռարաբադի անկախությունը եւ ոչ մի երկիր դաստրաս չէ ընդունել Ռարաբադը՝ որդես Հայաստանի մաս: Պետք է ընդունենք այս փաստը»: Ադաեւն անգլերեն այդ տեղանքն ընդամենն ավելացրել էր՝ «Այո, քանի որ Ռարաբադը Ադրբեջան է»:

«Հայաստանն աղաղակչական դեպքություն է» դաստան այժմ բնականաբար չկա, բայց մեկ քաղաք է մեր հարցը «Ազգ»ի առաջին էղում տեսանելի է, Հայաստանի օղում չի է դարձել, Գերմանիայի մթնուրտում էլ դեռ չի գղուրաքել, իսկ ԳԴՀ եւ ՀՀ ԱԳՆ-երից որեւէ դասասխան չկա: Ակնկալում ենք, որ Բեռլինում ՀՀ դեսպան **Վիկտոր Ենգիբարյանին** կատրոնեմ դասասխանել մեր գրավոր հարցերին, որ կներկայացնենք ստանալուն դես:

Մի փաստ եւս՝ Գերմանիայի կառավարության մարդու իրավունքների եւ հումանիտար օգնության հանձնակատար **Լուիզե Անցերզը** հայ ռազմագերիներին մահադաստի ենթարկելու տեսանյութի մասին թվիթերյան գրաման մեջ գագաղական «horrorified» (սարատափած) բառով է նկարագրում իր աղումները եւ մոռանում, որ իր ժլատ բառաքարում կոծկում է հանցագործների, կատարողների՝ ադրբեջանցի գիմվոր լինելու փաստը:

Թեմայի քարունակությունը՝ մեր հաջորդ համարում:

«ԱԶԳ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակութան ԼԱ սարի
Հրատարակիչ
«ՎԱՐՆ ԹԵԹԵՅԱՆ»
սոցիալ-մեակութային
հիմնադրամ
Երեւան 0010, Եզնիկ Կողբացի 20/3
e-mail: azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխաւոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԵՏԻԹԵԱՆ
Հաշվադատութիւն (գրվազը)
հեռ. 010 582960
Համակարգչային քարունակը՝
«Ազգ» թերթի
Թերթի միտերի ամբողջական թե մասնակի արտատրամները տղադիր մանուկի միջոցով, ռադիոհեռուստատեսութեամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաւոր համադայնութեան խսիտ արգելում են համադայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրենքի:
Նիտերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձում:
“AZG” Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,
Yerevan, Armenia, 0010